

De glazen gevelwand van het DeLaMar Theater wordt geplaatst

Holland Dance Festival, het Nederlands Dans Theater met Mémoires d'Oubliettes

Jaarverslag 2009

- 1 **Het resultaat telt** pag. 5
  - 2 **DeLaMar Theater**
van kunsthuis tot theater met veel kunst pag. 7
  - 3 **Balanceren: not-for-profit theaters in de Verenigde Staten**
interview met Teresa Eyring *Executive Director TCG* pag. 15
  - 4 **Hoe is het nu met ...?** pag. 19
  - 5 **Toekenningen 2009** pag. 50
  - 6 **De cijfers van 2009** pag. 80
- Bestuur VandenEnde Foundation** pag. 83
- Adviseurs VandenEnde Foundation** pag. 84
- Medewerkers VandenEnde Foundation** pag. 85
- Colofon** pag. 87

VandenEnde
FOUNDATION

De kleine zaal van het DeLaMar Theater in aanbouw

FOTO: JAN THEUN VAN REES

1 Het resultaat telt

In de afgelopen negen jaar heeft de *VandenEnde Foundation* enkele honderden jonge kunstenaars de kans geboden om hun talenten verder te ontwikkelen. Studiebeurzen werden toegekend voor het volgen van hoogwaardige opleidingen in het buitenland of voor individuele lessen van grote meesters. Ook werden bijdragen gegeven voor speciale presentaties van jong talent op festivals en gespecialiseerde podia.

Voor ieder talent is de weg naar de top lang en zwaar. Het is maar weinigen gegeven om een snelle carrière te maken en ook voor langere tijd aan de top te blijven. Naast de puur inhoudelijke kwaliteiten zijn vooral doorzettingsvermogen en passie onontbeerlijk. Persoonlijkheidskwaliteiten die zich alleen in de dagelijkse praktijk bewijzen.

Het toekennen van financiële ondersteuning doen wij op basis van herkend talent en op de persoonlijke indruk die wij hebben van het doorzettingsvermogen van een aanvrager. Maar uiteindelijk vinden toekenningen vooral plaats op basis van vertrouwen. Het vertrouwen dat de ontvanger zich inzet om de hem of haar geboden kansen maximaal te benutten. We volgen ze door hen regelmatig verslag te vragen van studieresultaten en optredens. Soms dienen de resultaten zich aan door publiekelijk succes. Zoals bijvoorbeeld de jonge pianisten Arthur en Lucas Jussen die dit voorjaar een prachtige cd met pianosonates van Beethoven uitbrachten via het prestigieuze label Deutsche Grammophon. Of violiste Simone Lamsma die in 2009 overtuigend soleerde in het Shostakovich Concerto no. 1 met het Nederlands Radio Philharmonisch Orkest onder dirigent Jaap van Zweden. En het succes van jazzsaxofonist Ben van Gelder die dit jaar furore maakte op het North Sea Jazzfestival. Een aantal van deze jonge talenten komen in dit jaarverslag aan het woord. Zij doen verslag van hun wederwaardigheden en vertellen over de inspanningen die zij zich moeten getroosten om die moeizame weg naar de top te beklimmen.

Dit geldt ook voor de instellingen die met de financiering van de *VandenEnde Foundation* nieuwe wegen zijn ingeslagen, zoals het Instituut voor Beeld en Geluid of het Nederlands Philharmonisch orkest. In dit jaarverslag wordt bericht welke resultaten zij de afgelopen jaren geboekt hebben. De behaalde resultaten van deze onderling zeer uiteenlopende talenten en ondernemende instellingen zijn voor ons waardevol en leerzaam. Zij motiveren ons om ook in de toekomst op de ingeslagen weg voort te gaan.

Op een geheel andere manier telt het resultaat van ons DeLaMar Theater, het belangrijkste project van de *VandenEnde Foundation*. Bij het verschijnen van dit jaarverslag zijn we nog maar enkele maanden verwijderd van de grote opening. Er wordt met man en macht gebouwd, geïnstalleerd en ingericht.

Als, na zo'n acht jaar plannen maken, procedures doorlopen en daadwerkelijk bouwen, het theater eind november dit jaar zijn deuren voor het publiek opent, denken wij te kunnen spreken van een indrukwekkend resultaat. Vanaf dat moment zal het splinternieuwe theatergebouw met honderden voorstellingen per jaar moeten bruisen van activiteit en publiek. De voltooiing van een eigen theater is voor Joop en Janine van den Ende de verwezenlijking van een droom, de droom die in 2001 leidde tot de oprichting van de *VandenEnde Foundation*. Het is echter een tussenstap, want in de geest van de *Foundation* zal het DeLaMar Theater een voorbeeld moeten zijn waar cultureel ondernemerschap gecombineerd wordt met de presentatie van talent. Als we daarin slagen is deze missie volbracht en kunnen we met tevredenheid terugzien op het resultaat van dit bijzondere avontuur.

Amsterdam, augustus 2010

Ryclef Rienstra, *directeur*

Joop en Janine van den Ende leggen de eerste steen van het DeLaMar Theater in september 2009

FOTO: PATRICK KOOL

2 DeLaMar Theater

Van kunsthuis tot theater met veel kunst

Negen jaar geleden bij de lancering van de *VandenEnde Foundation* presenteerden de oprichters hun lange termijn visie. Het stond Joop en Janine van den Ende duidelijk voor ogen dat hun *Foundation* ooit een eigen, fysieke plek zou moeten hebben die recht zou doen aan de doelstellingen: de ontwikkeling van jong talent, cultureel ondernemerschap en cultuureducatie. Aanvankelijk werd gesproken over een kunsthuis. Als het DeLaMar Theater op 28 november 2010 feestelijk wordt geopend, is dat streven uitgekomen. Maar wat ging eraan vooraf? Welk pad moest bewandeld worden voor het uitrollen van de rode loper? De geschiedenis meandert langs mijlpalen en zijwegen.

We gaan terug in de tijd naar midden jaren negentig van de vorige eeuw. Toen maakten Joop en Janine van den Ende kennis met Galerie Maeght, van de gelijknamige uitgeverij en galerie in Parijs. Nadat de familie Maeght haar kunstcollectie in de jaren zestig had ondergebracht in de Fondation Maeght was het werk te zien in een door henzelf opgericht modern museum in Saint-Paul de Vence in Zuid-Frankrijk.

Dat privé-museum in Zuid-Frankrijk was een oase van kunst en inspireerde het Nederlandse echtpaar Van den Ende. Konden zij niet ook zoiets doen? Via Rudi Fuchs, destijds directeur van het Stedelijk Museum in Amsterdam, werden verschillende initiatieven vergeleken. Het idee voor een eigen kunsthuis, zoals de Sammlung Essl nabij Wenen en de Fundação Gulbenkian in Lissabon, met daaraan een ruimte voor voorstellingen en activiteiten van de *Foundation*, begon vast vorm te krijgen.

Karel Appel

Via Fuchs, die ook bestuurslid was van de Karel Appel Foundation, raakten Joop en Janine in gesprek met het bestuur van de stichting. Ze spraken over de mogelijkheid om een kern van de collectie van Karel Appel in 'hun' kunsthuis op te nemen en filosofeerden over andere tentoonstellingen. De manier van programmeren van het Van Gogh Museum indachtig zouden er presentaties kunnen komen die op het werk van Appel reageerden, contrasteerden en er een dialoog mee zouden aangaan.

Joop van den Ende kende het Picasso Museum in Parijs en vond een museum

voor één kunstenaar eigenlijk te eendimensionaal. Maar hij achtte het voorstel waardevol genoeg om verder te onderzoeken. Als locatie werd gedacht aan de Zuidas, de stedelijke uitbreiding aan de zuidkant van Amsterdam. De centrale plek bij de RAI, naast het nieuw te bouwen musicaltheater en een roc, leek ideaal voor dit kunsthuis.

De plannen kwamen in een stroomversnelling toen het idee ontstond om het kunsthuis te vestigen in het kantoorpand van het theaterbedrijf Stage Entertainment aan het Museumplein. Zo'n kunsthuis met een Karel Appel-museum als permanente kern zou prachtig aansluiten bij het Rijksmuseum, het Van Gogh Museum, het Stedelijk Museum en het Concertgebouw.

Hannah Belliot

Toch waren er ook twijfels. Werden te plannen niet té groots en veelomvattend? Moest de *Foundation* zich niet beperken tot zijn vertrouwde terrein, de podiumkunsten? Was het wel verstandig om de aandacht te verleggen naar museale activiteiten? Het was rond die tijd dat het echtpaar Van den Ende in contact kwam met de toenmalig burgemeester Cohen van Amsterdam en cultuurwethouder Hannah Belliot. Op de agenda stond het musicaltheater dat Van den Ende nabij de RAI wilde bouwen. De plannen daarvoor verliepen verre van soepel.

Naar aanleiding van dat gesprek kwam een oud plan uit de jaren negentig voor de bioscopen Calypso en Cinerama aan de Marnixstraat op tafel. Destijds had Van den Ende graag een 'open einde theater' op die plek willen bouwen. Maar de gemeenteraad gaf de voorkeur aan de vestiging van een Nationaal Filmtheater voor arthouse films, een initiatief van onder andere Rialto, de vPRO, het Idfa, het Nederlands Filmmuseum en NRC Handelsblad. Nadat zo'n filmtheater financieel onhaalbaar bleek, verdween dat plan samen met het theaterplan van Van den Ende onderin de gemeentelijke lade.

Tijdens het gesprek met Hannah Belliot dook het weer op en ging het ook over het Nieuwe de la Mar Theater dat aan een grondige renovatie toe was. Volgens de directie zou de opknapbeurt rond de 9 miljoen euro kosten, terwijl de cultuurwethouder juist opdracht had gekregen om drastisch te snijden in haar cultuurbegroting. Op voorstel van Joop van den Ende werd de *VandenEnde Foundation* gevraagd plannen uit te werken voor een eigen theater.

In volgende gesprekken met wethouder Hannah Belliot kwam ook de nieuwbouw van het Stedelijk Museum aan de orde. De *VandenEnde Foundation* was inmiddels benaderd door ING-Vastgoed dat plannen had om de herbouw van de Nieuwe Vleugel aan het museum te financieren, mits er ook commerciële functies in zouden komen. Maar wethouder Belliot vond het niet wenselijk om dit belangrijke gemeentelijke museum in private handen te geven. Op

FOTO: HANS WILLEMSSEN

Volgens traditie werd de vlag gehesen bij het bereiken van het hoogste punt van het DeLaMar Theater in februari 2010

welke manier ze de renovatie en nieuwbouw dan wel kon financieren, was nog onduidelijk.

Stedelijk Museum

Terwijl de plannen van de *VandenEnde Foundation* voor het theater aan de Marnixstraat – op de plek van de bioscopen en het Nieuwe de la Mar – rijpten, bleek uit een haalbaarheidsonderzoek naar de vestiging van het kunsthuis aan het Museumplein dat het beoogde gebouw ongeschikt zou zijn als tentoonstellingsruimte voor kwetsbare kunst. Een kunsthuis met de Appelcollectie als levende kern, andere tentoonstellingen én een plek voor podiumkunsten was op die locatie niet realistisch.

Ondertussen deed zich aan de overkant van het Museumplein de kans voor om op een andere manier bij te dragen aan de beeldende kunst. Nadat wethouder Belliot het aanbod van de bank voor de financiering van het Stedelijk Museum had afgewezen, stelde een commissie onder voorzitterschap van Martijn Sanders dat een grootscheepse fondsenwervingsactie haalbaar zou zijn. De *VandenEnde Foundation* betaalde een haalbaarheidsonderzoek naar de bereidheid van particuliere gevers en doneerde een bedrag van in totaal 6 miljoen euro om de fondsenwervingscampagne een vliegende start te geven. De *VandenEnde Foundation* werd daarmee Hoofd Founder van het nieuwe Stedelijk Museum. Zo werd 2003 een beslissend jaar voor het Amsterdamse museum met internationale ambities.

Particulier initiatief

Nadat de financiering van het Stedelijk was vlotgetrokken, namen de plannen van de *VandenEnde Foundation* voor het eigen theater als kunsthuis steeds duidelijker vormen aan. Niettemin moest de *Foundation* het nog aarzelend gemeentebestuur ervan overtuigen dat 95 procent van de Amsterdamse kunstinstellingen in de 19de en 20ste eeuw tot stand waren gekomen dankzij particulier initiatief. Zonder Amsterdamse cultureel ondernemers *avant la lettre* hadden we nu geen Carré, Tuschinski, Stadsschouwburg, Stedelijk Museum, Concertgebouw en nog veel meer, zo bleek uit onderzoek van historicus Jan Bank.

Voor vrijwel het gehele Amsterdamse gemeentebestuur was die boodschap nieuw. Ook de Kunstraad en de gemeenteraad zagen in dat het initiatief van de *VandenEnde Foundation* in een traditie paste en gaven groen licht. Met het theater, dat eind 2010 zijn deuren opent voor het publiek, wordt voortgebouwd op een traditie van ruim een halve eeuw cultureel ondernemerschap op deze bijzondere locatie. Van het De la Mar Theater van Fien de la Mar (1947) naar het Nieuwe de la Mar Theater van Wim Sonneveld en Piet Meerburg (1952) tot het DeLaMar Theater (2010) van de *VandenEnde Foundation*.

Convenant

In een convenant tussen de gemeente, het bestuur van het Nieuwe de la Mar Theater en de *VandenEnde Foundation* werd in 2004 afgesproken dat de *Foundation* zou zorgdragen voor de herbouw en de lasten van het boventallige personeel van het Nieuwe de la Mar op zich zou nemen. Bovendien zou de *Foundation* gedurende tien jaar garant staan voor een extra programmeringsbijdrage van jaarlijks 1 miljoen euro.

Ondanks deze overeenkomst zou het nog vier jaar duren vóór de eerste paal van het DeLaMar Theater de grond in kon. Het ontwikkelingspad van het project ging niet over rozen. Onverwacht noodzakelijke aanpassing van het bestemmingsplan kostte een jaar. Bovendien keurde de Welstandscommissie het eerste ontwerp af omdat het te hoog zou zijn; een nieuw plan vergde ook weer een jaar.

Door de beperkte hoogte werd ook duidelijk dat de kavel te klein zou zijn voor alle geplande functies. Er moesten belendende panden worden aangekocht, waaronder een goedlopend budgethotel voor *backpackers* en een woonhuis met drie bewoners. Het uitkopen van de hotelondernemer en het op een goede manier herhuisvesten van de bewoners duurde tot in 2009. De programmering van bioscoop Calypso lag inmiddels stil, maar met de financiële steun van de *VandenEnde Foundation* kon het Filmmuseum nog geruime tijd de Cineramabioscoop exploiteren. Ook bleef het Nieuwe de La Mar Theater met steun van de *Foundation* open. Hoewel cabaretier Freek de Jonge op 31 december 2005 de deur dicht deed, werd na die sluiting toch weer een tijdelijke doorstart gemaakt. Onder de naam Oude De la Mar bracht Ivo Niehe er voorstellingen, waaronder fragmenten uit zijn theatershow. Een half jaar later viel het doek definitief en begon eind 2006 de ontmanteling van het gebouw. Daarna volgde in 2008 de eerste paal, metselden Joop en Janine van den Ende een jaar later de eerste steen en bereikte het theater begin februari 2010 zijn hoogste punt.

Beeldende kunst

Als het DeLaMar Theater op 28 november 2010 zijn deuren opent, telt het twee podia met orkestbakken, acht foyers, een grand café, een repetitielokaal, kleedkamers, een artiestenfoyer en een inpannige laad- en losruimte. Het initiatief dat ooit als kunsthuis begon, herbergt voornamelijk podiumkunsten. Maar beeldende kunst is er ook te zien. Janine van den Ende is de drijvende kracht achter een omvangrijke fotocollectie met werk van de toonaangevende fotografen Koos Breukel, Hans Eijkelboom, Cuny Jansen, Erwin Olaf en Viviane Sassen. Speciaal voor het DeLaMar Theater maakten deze fotografen nieuw werk dat, samen met foto's van Rineke Dijkstra, te zien zal zijn in de grote entreehal en de foyers.

Het kan zijn dat de beeldende kunst ook op een andere manier in de schijnwerpers komt te staan. Zoals Karel Appel vroeger decors maakte voor toneel, opera en ballet, zo zouden ook een toneelgezelschap en een beeldend kunstenaar de krachten kunnen bundelen. Zo'n productie zou mogelijk kunnen worden dankzij de jaarlijkse programmeringsbijdrage van de *VandenEnde Foundation*.

Het kunsthuis dat Joop en Janine van den Ende ooit voor ogen hadden, kreeg de afgelopen jaren als vlaggenschipproject van de *VandenEnde Foundation* vorm als huis voor de podiumkunsten met een flinke dosis kunst. Ruim acht jaar nadat de eerste dromen op de tekentafel werden uitgewerkt, zijn de daden binnenkort zichtbaar wanneer het DeLaMar Theater op 28 november 2010 zijn deuren opent.

Sandra Jongenelen

Directeur Exploitatie Edwin van Balken (links) en Algemeen Directeur Fons Bruins buigen zich over de programmering van DeLaMar voor het seizoen 2010–2011

FOTO: PATRICK KOOL

Geveldoek van het DeLaMarTheater

Teresa Eyring

FOTO: PATRICK KOOL

3 Balanceren: over *not-for-profit theaters* in de Verenigde Staten *Interview met Teresa Eyring* executive director *Theatre Communications Group*

Theatre Communications Group (TCG) is een organisatie die de promotie van professionele *not for profit theaters* in de Verenigde Staten verzorgt. Er zijn meer dan 450 theaters uit 47 staten bij TCG aangesloten. TCG publiceert tevens toneelstukken van bijzondere theaterauteurs, is verantwoordelijk voor het verschijnen van het tijdschrift *American Theatre*, en het beheert een vacaturebank genaamd *Artsearch*.

‘Alle theaters die ik ken, volgen één beproefde methode: ze balanceren.’
‘Steunt de burger in Nederland tegenwoordig wel eens een theatervoorstelling? Niet door een kaartje te kopen, maar met een vrijwillige donatie, gewoon, omdat kunst moet?’ Dat is het eerste waar directeur Teresa Eyring van de Amerikaanse Theatre Communications Group naar informeert. Als er ontkenning wordt geantwoord vervolgt ze voorzichtig: ‘Is het niet eens tijd dat die gewoonte wordt ontwikkeld?’

Holland-Amerika

Eyring is gevraagd of ze een vergelijking wil maken tussen DeLaMar en een Amerikaans theaterhuis. Het kan interessant zijn om een Nederlands theater dat nog moet gaan draaien te vergelijken met een soortgelijk Amerikaans theater dat er wellicht al wat jaren op heeft zitten.

Eyring is de aangewezen persoon om die vergelijking te maken, want ze is *executive director* van TCG, de Amerikaanse equivalent van het Nederlandse Theaterinstituut. Daardoor heeft ze een goed overzicht van het veld. TCG vertegenwoordigt weliswaar *not-for-profit theaters*, maar anders dan in Nederland hebben die theaters een zeer uiteenlopend aanbod. Waar *not for profit* in Nederland vooral wordt uitgelegd als ‘gesubsidieerd’, betekent het in Amerika eerder ‘winst maken is niet het doel.’

Particuliere steun

Maar voor de vergelijking gemaakt kan worden moet er cultuur worden overbrugd. In de Verenigde Staten is het namelijk wél de gewoonte dat particulieren financiële steun aan kunstinstituten geven. Doneren aan een theater of andere vorm van kunst wordt gezien als doneren aan een goed doel. Niet alleen levert het voor de gever belastingvoordeel op, maar er ontstaat door de giften ook kunst op plekken waar anders niets zou zijn. Het gros van de theaters bestaat zelfs bij gratie van die steun. En door die steun is de dynamiek van een theater ook anders. Het lijkt voor de hand te liggen dat als mensen theaters steunen er af en toe ook een financieel krachtige privé persoon of een echtpaar een theater opricht. Gewoon, omdat het moet. Maar Eyring moet er lang over nadenken. ‘In ieder geval niet op dit moment, met de huidige crisis. Ik ken niemand die dapper genoeg is.’

Initiatieven

Aan deze kant van de oceaan lijkt het gezien de ontwikkeling van Joop en Janine van den Ende voor de hand te liggen: een eigen theater met voorstellingen die na aan hun hart liggen. Zowel vrije producties als gesubsidieerde stukken, cabaret, musical en toneel. Het is een initiatief dat lijkt op initiatieven in de beeldende kunst, waar diverse musea zijn ontstaan uit de privé kunstcollectie van een mecenas. Het Singer Museum in Laren bijvoorbeeld, of het Kröller-Müller Museum in Otterlo.

Maar in de podiumkunsten blijkt het oprichten en exploiteren van een theater met eigen geld minder vaak voor te komen. Een eerste zoektocht levert slechts een bescheiden oogst op, er zijn wel theatermakers die eerst hun eigen ensemble oprichten en er daarna een gebouw bij vinden, dat geldt voor verschillende Nederlandse gezelschappen. Of er was een gebouw waar een groep bij moest, zoals vaak gebeurde als het oorspronkelijke gezelschap om wat voor een reden dan ook ophield te bestaan of verhuisde. Vaak begint een theater met een artistiek initiatief en schiet daarna de overheid te hulp. En natuurlijk zijn er ook producenten die steeds nieuwe producties presenteren maar geen eigen theater hebben.

Broadway

Eyring: ‘In de Verenigde Staten hebben we ook producenten die met eigen geld een stuk produceren en dan lange tijd een theater op Broadway huren om het te tonen. Maar dat zijn toch steeds eenmalige acties, dat is geen theaterhuis dat het hele jaar door draait.’

Eyring noemt het Lincoln Centre, in de jaren zestig geïnitieerd door John D. Rockefeller III. Rockefeller verzamelde 184,5 miljoen dollar – waaronder geld uit zijn eigen fonds – om het kunstencentrum van de grond te krijgen.

Een ander voorbeeld is The Goodman Theatre in Chicago. Een theater gebouwd door het echtpaar William O. Goodman, ter nagedachtenis aan hun zoon, de theaterauteur Kenneth Sawyer Goodman. Het theater bestaat nog steeds en is succesvol, maar het echtpaar heeft het theater nooit zelf geëxploiteerd. Het is lastig, stelt Eyring, om een theaterhuis te noemen dat exact voldoet aan de opzet van het DeLaMar Theater. Een theater dat wel het hele jaar door open is, dat geheel steunt op privaat geld en waar de grondleggers ook meedenken over de exploitatie. Een theater dat een mix van voorstellingen brengt, met twee zalen. ‘Maar’, zegt ze tenslotte, ‘eigenlijk volgen alle theaters die ik ken één beproefde methode om in *business* te blijven: ze balanceren.’

Balanceertitels

‘Theaters houden de economie in de gaten. Stel ze hebben met economisch zwaar weer te maken, dan kiezen ze drie voorstellingen met een zeker risico en drie waarvan ze weten dat er publiek op af zal komen. Gaat het economisch gezien goed, dan kiezen ze misschien vier risicovolle producties. In een deel van het aanbod zit die balans al besloten want veel theaters werken met vaste seizoenproducties. *A Christmas Carol, Romeo and Juliette*.

‘Balanceertitels, ze geven slagkracht aan je theater.’ Eyring betoogt dat theaters en publiek vaak hetzelfde willen. Als het slechter gaat met de economie heeft immers ook het publiek meer behoefte aan luchtige producties.

Hoofddonateurs

Daarnaast wordt net als in Nederland vaak gekozen voor bekende titels, voor bekende sterren ook. Dat hoeft volgens Eyring geen zwaktebod te zijn: ‘Het kan zijn dat juist die bekende titels een prachtig stuk opleveren. En een ster kan ook een ster worden omdat hij fantastisch kan acteren. Dan heb je een geweldige theaterervaring.’

Idealiter hebben theaters een kapitaal dat ze goed investeren en waar ze de rente van trekken. Dat kapitaal komt dikwijls van een aantal hoofddonateurs, of mensen die het theater een erfenis nalaten. Eyring lacht: ‘Heeft Van den Ende geen vrienden die hem willen helpen? Multimiljonairs bij voorkeur. Die kunnen het goede voorbeeld geven en de traditie van doneren starten. Als ik het mag zeggen dan mogen ze beginnen met een miljoen. *Each*.’

Seizoenskaart

De meeste theaters in de Verenigde Staten halen 50% van hun omzet uit de opbrengst van tickets, 40% komt van donateurs en soms komt er nog een heel klein beetje van de overheid. Mensen die grote donaties doen krijgen net als in het voetbal een seizoenkaart ‘zelfs als ze vervolgens niet al te vaak gaan.’ Waar vooral ook geld mee wordt verdiend is workshops, het eten in het thea-

ter, boekwinkels en allerlei vormen van randprogrammering. Festivals leveren ook geld op.

Eyring is onder de indruk als ze hoort dat de *VandenEnde Foundation* jaarlijks een miljoen euro beschikbaar stelt voor speciale producties. Dat geeft ruimte om iets bijzonders te maken. Ze is hoe dan ook benieuwd naar het eindresultaat: 'Het lijkt mij al vernieuwend dat een privé persoon in een land vol subsidies zich verantwoordelijk voelt om iets moois aan de gemeenschap te geven. Dat zal dan vast ook iets moois opleveren.'

Jowi Schmitz

DeLaMar Theater

ARTIST'S IMPRESSION

4 Hoe is het nu met...?

De afgelopen jaren ondersteunde de VandenEnde Foundation de meest uiteenlopende instellingen, personen en projecten. De ondersteuning werd verspreid over een aantal deelgebieden: Jong Talent, Cultuureducatie, Cultureel ondernemerschap en 'Bijzondere projecten'.

Soms werd de steun een aantal jaren lang gegeven, soms was hij eenmalig. Altijd waren het projecten waar we in geloofden. Jongeren met een droom, instellingen met een beloftevol plan, educatieve

afdelingen met grote idealen.

Hoe staat het inmiddels met al die dromen, die beloftes, die idealen?

Jowi Schmitz ging op pad met de

Hoe is het nu met...? vraag Hoe is het nu met...?

Saxofonist Ben van Gelder

Ben van Gelder (1988) speelt vanaf zijn elfde jaar jazz saxofoon. Op zijn dertiende speelde hij voor het eerst op het North Sea Jazz Festival en toen hij veertien was trad hij op met het Jazz Orchestra of the Concertgebouw n.a.v. het 30-jarig bestaan van het radioprogramma 'Tros Sesjun'. In januari 2005 won Ben – als tweede Europeaan ooit – de Amerikaanse 'Stan Getz/Clifford Brown Award'. Om zijn talent verder te ontwikkelen kreeg Ben van Gelder dat jaar een studiebeurs om twee weken lang intensief les te nemen van wereldbekende jazzmusici in New York. In september 2006 ging Ben van Gelder in New York wonen. Zijn studie aan de New School werd deels door de New School zelf en deels door een studiebeurs van de *VandenEnde Foundation* mogelijk gemaakt. Ben is bijna klaar met zijn opleiding.

Over de muziek en de noten

Het laatste deel van zijn opleiding maakt hij in Amsterdam af. Formeel heeft hij alle vakken al afgerond, nu alleen het eindexamen nog. Saxofonist Ben van Gelder (21) mag vijfenveertig minuten optreden met een jazzprogramma naar keuze. Wordt het cum laude? 'Dat zou leuk zijn.'

Eelt

De afgelopen drie jaar zat Van Gelder in New York. Hij studeerde aan de New School met steun van de *VandenEnde Foundation* en de school zelf. Drie jaar lang speelde hij zich het eelt op de vingers en met succes: hij heeft vrijwel alle muziekzalen van New York gezien.

Maar, zegt Van Gelder, het leven van een student-muzikant in New York is minder fantastisch dan het lijkt. Zowel de financiële druk als de werkdruk zijn hevig. Het komt zelden of nooit voor dat een student zijn tentamen niet haalt, daar zijn de opleidingen te duur voor. Het non-stop werken begon zijn tol te eisen en Van Gelder is blij dat hij nu in Nederland mag uithijgen.

Geld

Uithijgen voor Amerikaanse begrippen dan, want in feite is hij alweer volop aan de slag. Niet alleen studeert hij, hij is ook overal in het land aan het optreden. Bijkomend voordeel is dat hij hier kan leven van de muziek, zelfs al speelt

hij minder. Dat klinkt misschien paradoxaal, maar 'in New York heb je alleen New York om te bespelen, in Nederland heb je een heel land.'

Bovendien verdient het in Nederland beter. 'Het verbaast wel meer mensen dat je in New York zo moeilijk van de jazz kunt rondkomen. Maar het is vooral een plek waar je aan muziek wérkt. Als je klaar bent presenteer je dat werk aan de buitenwereld, ga je op tournee en dán pas komt er geld binnen.'

Kunstgeschiedenis

Alsof hij het nog niet druk genoeg heeft maakt Van Gelder in Amsterdam naast zijn jazzopleiding ook een studie kunstgeschiedenis af. Hij begon ermee in New York, omdat de New School een tweede studie naast het hoofdvak voorschrijft. Veel vakken die Van Gelder in New York haalde tellen in Nederland ook, dus hij hoopt het komende jaar zijn bachelor af te ronden.

Niet dat Van Gelder plannen heeft om een baan op het gebied van de kunsthistorie te zoeken, het is eerder zo dat hij zich wil verbreden. Hij heeft het gevoel dat alles wat hij leert kan bijdragen aan zijn muziek. Hoe precies vindt hij lastig te omschrijven. Maar misschien is dat ook het verschil tussen New York en Amsterdam: in New York is het leven zó vol, zó gehaast, dat je geen tijd hebt om te filosoferen. Alleen maar tijd om te dingen te doen.

Onthaasten

Onthaast is hij, sinds hij in Nederland terug is. Hij studeert en treedt op, maar hij gaat ook af en toe naar de kroeg met vrienden of doet even helemaal niets. Met een grinnikje: 'In New York was ik een stuk productiever, maar hier kan ik enorm genieten van op de fiets naar de supermarkt. Die rust is op dit moment belangrijk voor mij.'

Wat hij mist aan Amerika is het samenspelen. Daar zoekt iedereen elkaar altijd op. 'Hier is misschien minder urgentie. Hier is het comfortabel'. Levert urgentie ook betere muziek op? 'Het is anders. Je hoort het in de muziek, die New Yorkse drukte, die New Yorkse stress, op een artistieke manier vertaald.'

Touwtjes

In mei doet hij eindexamen, zijn vaste trio begeleidt hem op bas en drum. Daarna gaat hij een CD maken en dan, we hebben het nu over 2011, eventueel een master-opleiding, in New York.

Voor die CD gaat hij zelf de promotie doen. Zelf de optredens regelen, zelf de contacten onderhouden. Dat heeft hij in New York geleerd en dat voelt ook fijn. 'Zelf de touwtjes in handen houden.'

Jonge mensen op het podium brengen is ook een doel. In New York is een grote groep jonge getalenteerde muzikanten. Ben wil ze naar Nederland en Europa halen. 'Het is namelijk lastig om hier naar toe te komen als je geen

contacten hebt.'

Dürer

Toegankelijke muziek wil hij maken, muziek waar zijn vrienden die niets van jazz weten ook naar willen luisteren. Geen esoterisch avantgardistisch geblaas, dat vindt hij bijna egocentrisch. Er zijn al zo weinig mensen die naar jazz luisteren.

New York heeft hem gevormd. 'Je leert jezelf zo goed kennen. De mensen die ik daar heb ontmoet hebben me veranderd. Niet alleen leraren, ook jonge mensen, vrienden.'

Maar monomaan studeren wil hij niet meer. Bovendien komt er een punt dat het voor je techniek niet meer per se hoeft. Dan gaat steeds meer uitmaken wat je te vertellen hebt. En dan komt zijn studie kunstgeschiedenis toch weer ter sprake. 'Ik haal inspiratie uit een tekenaar als Albrecht Dürer. Zijn stijl is zó tot een simpele en pure vorm teruggebracht. Die essentie, daar gaat het in de muziek ook om. Daar denk ik over na en daar heb ik nu de tijd voor. Tijd om na te denken over de muziek en de noten.'

Hoe is het nu met...?

Film- en tv-producent Marieke Oudejans

Marieke Oudejans (1971) werd in het najaar van 2003 aangenomen aan de University of California Los Angeles (UCLA) voor het volgen van het UCLA Program in Film, Television and Digital Entertainment Media. Deze praktijkgerichte en goed aangeschreven opleiding bood Marieke de mogelijkheid om alle aspecten van het vak te leren. De *VandenEnde Foundation* verleende haar een studiebeurs voor deze opleiding. In september 2004 veroverde Marieke een plek bij het UCLA MFA Producers Program, een prestigieuze tweejarige opleiding waar maar twaalf leerlingen per jaar worden toegelaten en waar beroemde producenten lesgeven. Ook voor deze opleiding kreeg Marieke een beurs. Marieke Oudejans woont en werkt in LA als producent van film- en tv-producties.

Veel bellen en mailen. Dat is het geheim.

Tijdens haar opleiding tot producer in LA mocht Marieke Oudejans een mentor kiezen. Ze koos Fred Roos, producent van onder andere de films van Francis Ford en Sofia Coppola (o.a. *The Godfather*, *Lost in Translation*). Roos stelde voor samen een film te produceren, 'want dat was de beste manier om het vak te leren.' Jarenlang werkten ze eraan. Ze trokken aan alle touwtjes en kregen een goede respons van de mensen die ze benaderden voor deelname of financiering. Uiteindelijk ging het project niet door. Wat doe je dan? 'Fiks balen en daarna vrolijk doorgaan. Dat zijn de belangrijkste ingrediënten die je hier nodig hebt: doorzettingsvermogen en een ongebreideld optimisme.'

Ijzers

Marieke Oudejans is producent in Los Angeles. Ze vertrok zeven jaar geleden om met steun van de *VandenEnde Foundation* een eenjarige gespecialiseerde filmopleiding aan de University of California, Los Angeles (UCLA) te doen. Daar hoorde ze over het UCLA MFA Producers Program: een tweejarige, exclusieve producentenstudie waar allerlei grootheden uit de filmindustrie lesgeven. Ze besloot toelating te doen en werd uiteindelijk uit honderden aanmeldingen met slechts elf anderen geselecteerd. De *Foundation* bleef haar ondersteunen

HOLLYWOOD

FOTO: SETH JOEL

Marieke Oudejans

zodat ze dit prestigieuze programma kon doorlopen. Ze studeerde in 2006 met de hoogste punten af en won diverse studentenawards. Nu is ze het, producent, met een indrukwekkend netwerk en een heleboel ijzers in het vuur.

Oversteek

Dat Oudejans in 2003 de grote oversteek durfde te maken is des te opmerkelijker omdat ze er toen al een studie politicologie op had zitten. Weliswaar was ze tijdens haar studie ook met film bezig – ze woonde zelfs een paar maanden in LA om aan een Amerikaanse speelfilm te werken – maar na haar afstuderen kreeg ze een goede baan bij Justitie. Ze ging regelmatig op zakenreis, kreeg steeds grotere verantwoordelijkheden, haar carrière verliep voorspoedig. ‘Het werd lastig dat ‘filmgevoel’ vast te houden. Maar toch, ik wilde niet op een dag wakker worden met de spijtige gedachte: had ik het maar ècht in Hollywood geprobeerd.’

De steun in de rug die ze van de *VandenEnde Foundation* kreeg, was dan ook dubbel van belang. Het werd financieel mogelijk om de opleiding te doen, maar het hielp ook dat er een groep mensen was die met haar in haar droom geloofde.

Duizendpoot

Inmiddels zijn we zeven jaar verder en is Oudejans een begrip in Hollywood. In ieder geval bij Nederlandse mediabedrijven die haar kennis gebruiken om contacten te leggen en die ze helpt bij het produceren van afleveringen. Oudejans is een mediale duizendpoot. Naast talloze kleinere projecten is ze liaison van het Nederlandse consulaat. Ze werkt onder andere mee aan de Holland-Hollywood Connection, een nieuw project om Nederlanders met filmaspiraties wegwijs te maken. Onlangs rondde ze de documentaire *Water Wars* af, met de voice-over van Martin Sheen, over waterproblematiek in de wereld. Een thema waarin ook haar andere liefde, de politicologie weer aan bod komt.

Ook is ze bezig met een nieuw Amerikaans speelfilmproject, waarvoor ze recent de rechten heeft bemachtigd. ‘Een hedendaags drama dat een serieus onderwerp belicht maar toch luchtig wordt gebracht. Het gaat over een seksverslaafde vrouw, een fantastische hoofdrol maar wel een rol waar moed voor nodig is. Ik hoop een bekende actrice te kunnen krijgen die hierin een kans ziet haar veelzijdigheid te tonen.’

Bedbank

Vanzelf is het allemaal niet gegaan. Toen Oudejans net in LA arriveerde had ze weliswaar geld voor haar opleiding, maar niet genoeg voor haar levensonder-

houd. Bovendien mocht ze met het visum dat ze had aanvankelijk niet werken. Dus logeerde ze op de krakkemikkige bedbank in de werkkamer van vrienden – elke dag rugpijn – en kocht ze een jaar geen nieuwe kleren. Ze werd tijdens het Producers Program student-assistent van maar liefst acht professoren en daar verdiende ze een zakcentje mee, verder was het kaken op elkaar en bikkelen.

Ook na haar studie bleef het een pittig bestaan. ‘Je bent zo creatief mogelijk in het vinden van overlevingsmogelijkheden, maar tegelijk moet je zorgen dat je doel helder blijft. Er zijn hier al genoeg mensen die zeggen: “*I’m a model, I’m an actress, whatever.*”’

Buitenkansje

Mensen moeten weten dat je er bent, dat ze je nodig hebben, je netwerk is essentieel in Hollywood. Hoe Oudejans het hare heeft opgebouwd? ‘Veel bellen en mailen. Dat is het geheim. In 2003 heb ik de Quote vrijblijvend een drietal columns gestuurd over mijn leven in Hollywood, vanaf dat moment ging het balletje rollen. Toen ik achter de schermen bij de Oscars werkte had ik al genoeg contacten om wat omroepen te bellen dat ik een buitenkans had, waardoor ik de Oscars ook voor de radio en de bladen kon verslaan.’

Het is voor je Nederlandse contacten ook handig als je de Amerikaanse mentaliteit begrijpt, stelt Oudejans. ‘Ik heb voor Nederlandse opdrachtgevers regelmatig mails herschreven, als ze steeds afwijzingen op hun vragen kregen. Bleek dat ze eenzijdige mailtjes stuurden: ‘Wij zijn die en die en we willen dat en dat’. Dat werkt wellicht in Nederland waar mensen nog enthousiast zijn om aan tv-programma’s mee te werken, maar een Amerikaan denkt: “*What’s in it for me?*” Dus schreef ik e-mails waarin ik de Amerikanen schetste waarom het gunstig kan zijn om met een klein Nederlands tv-programma in zee te gaan. Later hoor je dan dat de opdrachtgever je conceptmails nog steeds gebruikt.’

Handicap

In de relatief kleine wereld van producenten weten ze nu ook wie Oudejans is. ‘Ik ben “die Nederlandse”. Dat is een handicap met voordelen. Zo mocht ik laatst in het Frans een serie interviews doen. Ik kan dat, de meeste Amerikanen niet. Je moet ook een beetje je niche vinden.’

Haar Nederlandse achtergrond kwam haar ook van pas toen ze werd aangesteld als lokale producent voor de LA-afleveringen van de 9-delige serie “Allemaal Film” die gemaakt werd met steun van de *VandenEnde Foundation*. ‘Het was fijn voor de crew en presentator Jeroen Krabbé om tijdens de opnamen gewoon in het Nederlands te kunnen communiceren. Bovendien gebruikte ik mijn uitgebreide netwerk binnen de internationale filmgemeenschap om

de juiste mensen te krijgen voor een interview.'

Tweedeling

Inmiddels heeft Oudejans een vriend en een fijn huis. Het wortelen is begonnen. En hoe meer ze wortelt hoe groter de afstand met Nederland wordt. Het sterkste voelde Oudejans dat twee jaar geleden. 'Mijn vader overleed plotseling tijdens het tennissen. Hij was een kerngezonde man, dus het kwam volkomen onverwacht. Ik kwam natuurlijk terug naar Baarn voor de begrafenis en om bij mijn moeder te zijn. Twee weken er na liep ik met mijn moeder over straat en wie liepen daar aan de overkant? Joop en Janine van den Ende. Enerzijds wilde ik dolgraag naar ze toe om ze eindelijk eens persoonlijk te bedanken, anderzijds was ik nog totaal aangeslagen. Uiteindelijk ben ik niet naar ze toegegaan, maar nooit voelde ik sterker die tweedeling. Aan de ene kant mijn familie en mijn vrienden die me zo lief zijn, aan de andere kant mijn werk dat me riep. En hoe moeilijk ook: ik wist dat ik de juiste keuze had gemaakt door naar LA te gaan. Ik volg mijn droom, dit is wat ik altijd heb gewild.'

Hoe is het nu met...?

Bo Tarenskeen, acteur, schrijver en regisseur

Bo Tarenskeen (1982) werd in 2005 aangenomen aan het RITS in Brussel. Deze opleiding kent drie richtingen: schrijven, spelen en regisseren. De *VandenEnde Foundation* bekostigde zijn opleiding. Bo is recentelijk afgestudeerd.

Deel dan gewoon een pamflet uit

Toneelspeler, schrijver en regisseur Bo Tarenskeen heeft een uitgesproken mening over theater. Een 'klassieke' opvoering van een toneelstuk vindt hij bijvoorbeeld ouderwets. 'Stel je eens voor. Een regisseur leest Macbeth en denkt: dit stuk gaat over blinde ambitie die leidt tot de ondergang. Vervolgens gaat hij zijn personages aankleden en kiest een bijpassend decor om dat idee te versterken. Maar als je al weet waar het over gaat dan is een theaterstuk toch alleen een middel om het publiek je mening door de strot te duwen? En dan laat je het ook nog eens uitvoeren door andere mensen. Deel dan gewoon een pamflet uit.'

Voor Tarenskeen gaat theater juist over onzekerheid. Regisseren is 'doen' en niet 'praten'. Als hij woorden had zou hij het immers vertellen. Theater begint waar hij dat niet meer kan.

Hoofd

Zijn eigenzinnigheid heeft zijn weg bepaald. Op de regieopleiding van Amsterdam werd hij – hoewel al in de derde ronde – niet toegelaten. Hij had 'teveel hoofd', vond de commissie. Maar toen had Tarenskeen inmiddels zelf bedacht dat hij niet naar Amsterdam wilde. 'Er was een nieuwe directeur die een traditionelere manier van werken voorstond en dat lag mij niet. Ik bedoel, het derde jaar alleen maar Shakespeare regisseren – ik was daar gestikt.'

Dus koos hij – met steun van de *VandenEnde Foundation* – een Vlaamse theateropleiding: het RITS in Brussel. 'We kregen les in een soort kraakpand in een achterbuurt. Er was anarchie, we konden in betrekkelijke veiligheid experimenteren. Het ging om wat ik wilde als regisseur, niet om wat het publiek daarvan zou vinden.'

Associaties

Tegen het einde van zijn studie werd het de regisseur ook in Vlaanderen wat benauwd. ‘Die verliefdheid op het eigen accent, het verheerlijken van de kleine man, het oog voor folklore, alsof Vlaanderen alleen maar uit dorpen bestond.’ Dus kwam hij terug naar Nederland met de afstudeervoorstelling *1000 zalen* die prompt de Ton Lutz-prijs voor meest talentvolle theatermaker won.

De *1000 zalen* van Tarenskeen bevinden zich in een conferentiecentrum met dertig personages. Als één van die dertig personages onderzocht Tarenskeen op associatieve wijze het begrip ‘globalisering’. Voor hem is globalisering een binnenhuisarchitecte met beginnende Alzheimer die in het conferentiecentrum wordt rondgeleid door de man met wie ze vier jaar geleden een relatie had. En ze weet dat niet meer. Of twee mislukte theologen die over hun Calvijnfestival discussiëren. Losse lijnen aaneen geweven. Mensen en mensbeelden getoond. Het juryrapport: *Onmiddellijk na het zien van 1000 Zalen van auteur en regisseur Bo Tarenskeen was de jury éenstemmig in hun bewondering voor deze uitmuntende voorstelling.*

Tarenskeen gidst het publiek naar een imaginaire wereld, waarin filosofische overwegingen en een opmerkelijk gebruik van de regels van het theater resulteren in een opvallende harmonie.

Theater gaat voor Tarenskeen over wat er tussen publiek en podium ontstaat. Daarom speelt hij ook altijd in zijn eigen stukken. Om erbij te zijn. ‘Ik dacht laatst nog: eigenlijk ben ik vooral een toneelspeler, maar dan een toneelspeler die alleen op het toneel wil staan onder zijn eigen voorwaarden.’

Wittgenstein

Het is ook niet voor niets dat Tarenskeen voorafgaand aan de regieopleiding filosofie studeerde aan de Universiteit van Amsterdam. Vanaf zijn dertiende wist hij dat hij het theater in wilde, op zijn zeventiende schreef en speelde hij zijn eerste stuk. Filosofie was voorbereiding. ‘Ik begreep toen al niet hoe je vanuit een premisse theater kunt maken. Ik dacht dat er in de filosofie wel een antwoord te vinden zou zijn.’

Tijdens zijn studie leerde hij analytisch denken. Hij werd verliefd op Wittgenstein, diens helderheid, diens levenswijze. Steeds verder dook Tarenskeen in de wereld van de conceptuele analyse, tot hij tijdens een college om zich heen keek en zag hoe iedereen totaal abstracte, op logica gebaseerde formules van het bord overschreef. ‘Dat was het moment dat ik dacht: en nú moet ik het theater in.’

Diepte

Groot voorbeeld is Discordia, de theatergroep van Jan Joris Lamers. Tarenskeen kan zich nog steeds boos maken toen de groep bij de vorige subsidieronde

geen geld meer kreeg. 'Omdat ze te weinig publiek trokken en zich zouden herhalen. Dat is toch een rare redenering? Soms kun je gewoon niet verder, dan moet je de diepte in. Om dat nou herhaling te noemen.'

Tarenskeen houdt ook van de andere collectieven: 't Barre Land, Dood Paard, De Roovers, Cie de Koe. Het radicale onderzoeken. De vraag openlaten – want inmiddels weet hij dat het niet om de antwoorden gaat. Hij verzet zich tegen de huidige tendens dat groepen allereerst publiek zouden moeten trekken. 'Iets wat de diepte ingaat is intrinsiek waardevol en van levensbelang voor de kunsten.'

Muziek

Hoewel beïnvloed door Discordia, ziet Tarenskeen bij zichzelf ook een nieuwe ontwikkeling. 'Ik presenteer gedachtelijnen, met een ritme en een structuur. Het zijn constructies die zich tijdens het schrijven al opdringen. Als ik denk aan dialoog denk ik aan kamermuziek, denk ik aan meerdere stemmen dan denk ik aan een symfonie. Dat geeft een zekere eenheid. Ik heb de laatste jaren ontdekt dat ik minder rafelig ben dan de Discordia-traditie waarin ik me thuis voel. Mijn stukken zijn intellectueel anarchistisch in geest, maar niet in vorm.'

Bo Tarenskeen

Hoe is het nu met...?

Het Bellevue Lunchtheater

Al vijftwintig jaar wil het Bellevue Lunchtheater een springplank zijn voor jong theatertalent, met een nadruk op theaterauteurs. Vanaf 2002 ondersteunde de *VandenEnde Foundation* ieder jaar een aantal producties.

**‘Dankzij die hits konden we altijd weer verder.’
Gesprek met programmeur *Helen de Zwart***

Het meest opmerkelijke aan het Lunchtheater van Bellevue? Dat er in vijftwintig jaar bijna niets is veranderd. En dat is goed nieuws, want een Bellevue lunchtheatervoorstelling staat garant voor fris, opwindend theater met nieuwe Nederlandse teksten. Gespeeld tussen de middag, kort (nooit langer dan een uur), krachtig en goed verteerbaar.

De formule heeft talloze hits opgeleverd. Helen de Zwart, producent en hoeder van het concept: ‘Dankzij die hits konden we altijd weer verder.’

Lastig

Nederland heeft geen canon van theaterschrijvers en daar moet verandering in komen, dat was vijftwintig jaar geleden de gedachte. Het Lunchtheater van Bellevue moest een springplank worden voor theaterauteurs. Liefst een springplank naar de grote zaal. En dat is de gedachte nog steeds.

Gelukkig is het Lunchtheater altijd enigszins beschermd gebleven tegen de getijdenwisselingen van het subsidiesysteem. Het kon wegduiken onder de vleugels van destijds de theatercombinatie Bellevue/Nieuwe de la Mar, later van Theater Bellevue alleen.

Zo kon het dat De Zwart hele generaties beginnende theatermakers voorbij zag trekken. Maar vraag je haar naar de nieuwe lichter theaterauteurs die iedereen in Nederland kent, dan houdt ze haar hoofd schuin en kijkt met een frons naar alle namen op de lange rij multomappen in haar kantoor.

Centrum

Het begon allemaal toen Toneelgroep Centrum, die nieuw Nederlands repertoire hoog in het vaandel had staan, opging in Toneelgroep Amsterdam en Bellevue verruilde voor de Stadsschouwburg. Helen de Zwart was destijds dramaturg van het gezelschap en bleef achter om de lunchvoorstellingen, ooit begonnen door Toneelgroep Centrum naar Londens voorbeeld, voort te

zetten. Het uitgangspunt werd jonge theatermakers (schrijvers, regisseurs, acteurs, vormgevers) een maand lang een podium te bieden om zich aan het publiek te presenteren met nieuwe Nederlandse teksten. De eerste Bellevue lunchvoorstelling in 1987, geschreven door actrice Moniek Kramer, was meteen een publiekssucces. Zo zette het Lunchtheater zichzelf op de kaart.

Daarna begon De Zwart – voor zover ze dat niet al deed – intensief de theateropleidingen in de gaten te houden. Ze zocht naar pril en groen en bezocht altijd eerst een voorstelling voor ze schrijvers en regisseurs uitnodigde een plan voor een lunchvoorstelling in te dienen. ‘De keren dat het hier écht niet gelukt is, waren altijd de keren dat ik van tevoren geen werk van de makers had gezien.’

Zelf doen

Niet alleen schrijvers, ook regisseurs en acteurs kunnen al jaren tijdens de lunchvoorstelling hun tanden zetten in eerste ‘echte’ producties. Theater dat de werkplaats voorbij is. Er mag mislukt worden, maar liever niet en liever ook niet te erg. Er moet immers wel twintig keer worden gespeeld. De jonge makers krijgen de kennis van technici en staf tot hun beschikking, maar het aanvragen van de subsidie, het overleggen met de publiciteit : ze moeten het allemaal zelf doen. Tot De Zwarts grote genoegten worden er vaak clubjes gevormd die nóg mooier werk maken dan ze van tevoren had gedacht. ‘Als mensen chemie met elkaar hebben krijg je een beter eindproduct.’

Prosceniumprijs

Altijd heeft het Lunchtheater zich gericht op de ontwikkeling van nieuw Nederlands repertoire, het mixen van jonge en gevestigde makers en het versterken van de positie van Nederlandse schrijvers. Sinds de oprichting zijn talloze schrijvers van de eerste tot de laatste versie begeleid. Er zijn zo’n 120 nieuwe toneelteksten opgevoerd en die inspanningen hebben het Lunchtheater in 2000 de Prosceniumprijs opgeleverd, ‘een oevreprijs voor personen, groepen of instellingen die een wezenlijke bijdrage hebben geleverd aan het toneelklimaat’.

De Zwart somt op: ‘Maria Goos, dat is toch wel de meest bekende. Bodil de la Parra, Don Duyns, Frank Houtappels, Rob de Graaf, Gerardjan Rijnders. En Peer Wittenbols natuurlijk, die kwam samen met regisseur Rob Ligthert binnen. Heel goed en oorspronkelijk waren die jongens, maar de eerste keer kregen ze geen schrijfsubsidie omdat de teksten van Wittenbols niet goed genoeg werden gevonden! Onbegrijpelijk. Verder regisseurs als Marcus Azzini, nu artistiek leider van Toneelgroep Oostpool, en schrijver/regisseurs als Koos Terpstra, Ivar van Urk, Jeroen van den Berg, Marije Gubbels en Daniel Samkalden.’

Vicieus

Maar hoe hard het Lunchtheater ook aan de promotie van schrijver werkte, schrijvers stromen nog steeds niet genoeg door naar de grote gezelschappen. Zelfs al is er nu een opleiding in Utrecht, één opleiding is toch niets vergeleken met de schrijftraditie zoals die in Engeland en andere landen bestaat.

Het is misschien ook de mentaliteit in de grote gezelschappen, die lijkt niet geschikt voor het bekliven van Nederlandse theaterauteurs. En het spelen van nieuw Nederlands repertoire is natuurlijk een risico, altijd wereldpremières.

Kraamkamer

Anderzijds, het Lunchtheater is een fenomeen op zichzelf geworden. Het wil wel iets zeggen als je daar staat als jonge maker. De producties worden zowel door pers als door programmeurs goed in de gaten gehouden. Niet direct een springplank voor theaterauteurs misschien, wel een kraamkamer voor theaterdieren in alle soorten en maten.

Kraamkamer, De Zwart moet erom glimlachen. Ze doet het werk inmiddels zo lang dat ze niet alleen een radar voor veelbelovende makers maar ook voor publieksreacties heeft ontwikkeld. Die radar gebruikt ze als ze tijdens het repetitieproces de sfeer komt proeven. 'Ik ben een voorloper van het publiek, daar geloof ik heilig in. Val ik na tien minuten in slaap, dan valt iedereen in slaap. Het enige wat ik niet kan voorspellen zijn de recensies, soms komen mensen weg met dingen waar ik niet kapot van ben, soms is het precies andersom. Maar het publiek voel ik aan. Het publiek, dat ben ik.'

Bellevue Lunchtheater, De Binnenkomst

FOTO: MARK WEEMEN

Blazers van het Nederlands Philharmonisch Orkest

Hoe is het nu met...?

Het Nederlands Philharmonisch Orkest

Van 2002 tot 2004 steunde de *VandenEnde Foundation* het Nederlands Philharmonisch Orkest (NedPhO) om het publieksbereik te onderzoeken en een nieuwe marketingcampagne op te zetten. Met succes: de zaalbezetting steeg van 69% in 2002 naar 83% in 2005. In 2008 was de bezetting zelfs 86%. 'Tot zover het goede nieuws', lacht Anne Christin Erbe, manager pr, sponsoring en fondsenwerving van het NedPhO en het Nederlands Kamerorkest.

Steeds iets nieuws verzinnen

***Gesprek met manager pr, sponsoring en fondsenwerving
Anne Christin Erbe***

Recessie

In 2009 zakte de zaalbezetting van het NedPhO terug, naar 71%. Waarom? 'Waarschijnlijk door de recessie. Het NedPhO heeft veel sponsors die uit de financiële en adviserende wereld komen, daar heeft de regressie behoorlijk ingehakt.'

Aan de Business Club die Erbe zes jaar geleden opzette en die binnen de kortste keren ruim dertig leden had, viel het ook te merken. Het ledenaantal liep terug van dertig naar twintig. 'Er zijn wel nieuwe leden bijgekomen, maar er vielen er meer af dan er bijkwamen. Laatst nog had ik een klant aan de lijn die zei: "We hebben alle sponsoractiviteiten geschrapt. We doen helemaal niets meer."'

Maar Erbe laat zich niet uit het veld slaan. Doorzetten en pionieren, het zijn vaste aspecten van haar baan. Sterker nog, het is wat ze er leuk aan vindt. 'Steeds iets nieuws verzinnen dat past bij het orkest maar dat ook de sponsors aanspreekt, dát is de uitdaging.'

Erbe weet bovendien dat zij en 'haar' orkest wel tegen een stootje kunnen. Toen ze eind 1999 bij het NedPhO kwam was de 'internetbubble' net geklapt. 'Veel succes ermee', zeiden haar vrienden, 'dat zal niet makkelijk worden.'

Naamsbekendheid

Sindsdien heeft de afdeling pr, sponsoring en fondsenwerving behoorlijk wat opgebouwd. Wat van buitenaf opvalt aan het NedPhO is dat de campagnes

zich sterk op een gevoel richten. Dus niet zozeer de nadruk op een bepaald stuk of een bepaalde componist, maar het gevoel dat je erbij moet zijn. Het gevoel van een fijn orkest, dat je een mooie avond zal geven.

Ook de naamsbekendheid is in de loop der jaren gegroeid, vertelt Erbe. ‘Uit het publieksonderzoek in 2002 bleek dat we bezoekers hadden, met vast abonnement nog wel, die ervan overtuigd waren dat ze niet op het NedPhO, maar op het Concertgebouworkest waren geabonneerd.’

Dat is gek, maar iets minder raar dan het klinkt, want de situatie is ook verwarrend: zowel het NedPhO als het Concertgebouworkest spelen in Het Concertgebouw, beide orkesten brengen klassiek repertoire. Lastig dus voor de bezoekers, maar ook lastig voor Erbe om onderscheidend te zijn – het lukt steeds beter.

Erbe: ‘Ik merk het aan mezelf. Vroeger zei ik nog wel eens: “Ik werk voor een orkest” omdat ik dacht dat men het NedPhO niet zou kennen. Nu zeg ik: “Ik werk voor het Nederlands Philharmonisch Orkest” en dan kennen ze het nog ook.’

Budget

Kortom, de terugloop is een trend zoals andere trends, het is vooral zaak er creatief mee om te gaan.

Wat natuurlijk goed zou werken is een groter marketing budget. Meer reclame op radio en tv en meer advertenties in de bladen. Dat is een bewezen effectieve methode, met wat praktische haken en ogen: allereerst moet een groter budget ergens vandaan komen. Bovendien moet er ieder jaar steviger worden geadverteerd, want de concurrentie op de ‘amusementsmarkt’ is enorm gestegen. ‘Een potentiële klant van het NedPhO kan zijn ‘avondje uit’ in Amsterdam op héél veel manieren vullen.’

Vriendensteun

Liever dan in het wilde weg op bezoekers te jagen, kiest het NedPhO voor gericht werven en lange termijn oplossingen. Onlangs nog is de structuur van de ‘Vriendenvereniging Amici’ herzien. ‘Voorheen kreeg iemand in ruil voor zijn Vriendschap tegenprestaties zoals vrijkaartjes, gratis borrel na afloop van een vriendenconcert, nieuwjaarsreceptie enzovoort. Dus feitelijk was het alsof je een product kocht. Nu is een Vriend iemand die ook echt steun geeft aan het orkest. We gebruiken het geld voor het instrumentenfonds, voor het betalen van solisten, het inhuren van een bijzondere dirigent en voor de activiteiten van het programma NedPhO GO!, dat in het leven is geroepen om klassieke muziek naar mensen toe te brengen die er niet vanzelfsprekend mee in aanraking komen. Mensen begrijpen dat we strenger kijken naar de uitgaven, al missen ze soms na afloop van een concert het gratis drankje dat ze vroeger kregen.’

Klagen

Fundraising partys organiseren en grote bedragen vragen zoals in Amerika normaal is, daar is Nederland nog niet helemaal aan toe, meent Erbe. Of althans niet het bedrijf of de bezoekers die het NedPhO willen steunen. Dat moet eerst maar eens wennen aan de steeds grotere sponsoractiviteiten. ‘Soms klagen met name oudere bezoekers wel eens als er een bedrijf met vijftig vrijkaartjes binnenkomt. Mensen met een vrijkaartje zitten toch anders in hun stoel dan iemand die ervoor heeft betaald.’

Erbe richt zich sinds een jaar ook op het midden en kleinbedrijf, hoewel dat een notoir lastige markt is. ‘Ondernemers zijn over het algemeen nauw betrokken bij hun bedrijf en zich bewust van hun zelfverdiende geld. Dat is nog al iets anders dan het budget van je baas uitgeven.’

Succesvol zijn haar pogingen vooralsnog niet, ‘maar àls het aanslaat zou het voor beide partijen veel kunnen opleveren.’

Investeren

En dan zijn er nog de proefballonnetjes, zoals laatst, een *pilot* met een telemarketingbedrijf dat onder leden geld inzamelde. Die actie heeft ruimschoots de target gehaald. Nu wordt er gedacht aan manieren om bezoekers die losse kaartjes kopen te bereiken. Snel zal het misschien niet gaan, maar als het stabiele relaties oplevert, dan geeft dat niet.

Erbe: ‘Het is één op één investeren en vooral veel uitleggen. Als we dat doen zijn de reacties eigenlijk altijd goed. Als je zowel het grote als het kleine gebaar maar op waarde weet te schatten. Laatst zat er bij een concert van ons een vrijwilliger aan de tafel van de ‘Vrienden van het NedPhO’ die de hele avond enthousiast met mensen aan het praten was. Aan het einde van de avond vertelde hij trots dat hij acht cd’s had verkocht en drie nieuwe vrienden had gemaakt. Van dat soort mensen moeten we het hebben.’

Hoe is het nu met...?

Het muziekeducatie- programma van Het Concertgebouw

Het Concertgebouw introduceerde in het seizoen 2001-2002 het educatieprogramma *Mijn Concertgebouw*. Dit omvat een pakket van educatieve projecten gericht op kinderen en jongeren uit het basis- en voortgezet onderwijs. Behalve voorbereidende lessen op school krijgen leerlingen de kans rond te kijken in het Concertgebouw waar ze kennismaken met bekende ensembles en orkesten om te horen en te ervaren hoe bijzonder muziek is. Inmiddels bezoeken grote aantallen scholieren jaarlijks het Concertgebouw in het kader van *Mijn Concertgebouw*. De *VandenEnde Foundation* was hoofdbegunstiger van *Mijn Concertgebouw* van 2001 tot en met 2009.

Mijn kind zingt nu de hele week
Gesprek met Anja van Keulen, Hoofd Educatie
van Het Concertgebouw

Wat zegt een klas van een middelbare school als je vraagt wat ze van klassieke muziek vinden? Saai!

Vraag hetzelfde op een lagere school en de helft van de kinderen weet niet eens wat klassieke muziek is. Dat stuit Anja van Keulen, Hoofd Educatie van Het Concertgebouw, tegen de borst. Vol vuur vertelt ze over de vele projecten die het Concertgebouw ontwikkelt om kinderen op zijn minst kennis te laten maken met klassieke muziek, wereldmuziek en jazz. En als ze het dán nog niet leuk vinden, dan mag dat. 'Het is net voetbal, daar houdt ook niet iedereen van.'

Twaalf projecten

In oktober 2009 nam Van Keulen het stokje over van Marga Wobma-Helmich, de vrouw die tien jaar geleden met vaste steun van de *VandenEnde Foundation* een serie educatieve programma's startte. Die programma's zijn nog steeds succesvol. Hemelse Herrie bijvoorbeeld, waarbij lagere scholen een dagje in het Concertgebouw mogen rondlopen, kleine concertjes beluisteren en mee mogen musiceren. Of Ramayana, waarbij kinderen uit groep 5 kennismaken

met Indiase muziek en dans. Hakim van Sesamstraat doet ook mee. Dat is nog lang niet het hele programma. In totaal zijn er wel twaalf projecten gaande. Projecten die rusten op drie pijlers: Schoolprojecten, Binnenschoolse muziek-educatie en Participatie.

Volwassenen

Participatie betreft ook volwassenen, want Van Keulen wil niet alleen kinderen bereiken. Daarom is nu 'Tempel zonder Drempel' in het leven geroepen. Het is een mix van meerdere initiatieven die gaan leiden tot een open dag in het Concertgebouw waarbij amateurs zelf mogen optreden. Om zo'n optreden extra interessant te maken zijn de amateurs van tevoren gecoacht door professionele musici. Er zijn ook variaties op het coachen: een amateurtango-vereniging gaat tijdens de dag bijvoorbeeld worden begeleid door een speciaal opgericht professioneel tango-orkest.

Het is een dag voor jong en oud. 'Want waarom zou er tijdens de dag van de amateurs niet ook een talentenjacht gehouden kunnen worden.' Cross-overs tussen alle soorten publiek, een doorlopende leerlijn van 0 tot 100, uiteindelijk gaat het erom dat er zoveel mogelijk deuren worden geopend, zoveel mogelijk doelgroepen worden aangesproken.'

Liedjes

'Want van het onderwijs zelf moeten we het niet hebben', zucht Van Keulen. 'De gemiddelde Pabo-student krijgt in zijn gehele schoolloopbaan niet meer dan *acht uur* muziekonderwijs. Hoe moet zo'n student zijn of haar toekomstige klas dan ooit liedjes leren? Het komt nu al voor dat leraren moeite hebben om eenvoudige liedjes die wij opgeven met de klas in te studeren. Heel jammer, maar op de Pabo moet alles wijken voor de lessen in taal en rekenen.' 'Terwijl', aldus Van Keulen, 'culturele vakken goed zijn voor de ontwikkeling, zo niet beter. Kinderen die achterblijven met de meer cognitieve vakken blinken er vaak in uit.'

Goed, nuanceert ze, lang niet alle onderzoeken bezingen eensluidend het nut van muziekonderwijs. Maar iemand met een beetje gezond verstand kan het zien. 'Een klas die zingt wordt een eenheid. En dat kun je best in een groter verband zien: samen zingen bevordert het wereldburgerschap. Wie samen muziek maakt staat open voor elkaar. Het bevordert wederzijdse acceptatie, je leert naar elkaar luisteren, je werkt samen.'

Workshop

Bang om té graag té veel te willen is Van Keulen niet. Het is aan haar te zien dat ze zich nauwelijks kan voorstellen dat iemand bezwaar zou hebben tegen een robbertje muziek. Dat de gemiddelde concertbezoeker wat huiverig is

voor de aanloop van nieuw jong publiek, daar glimlacht ze om. Je moet gewoon weten wie je aanspreekt, en op welke manier. Een zaal met 900 pubers reageert inderdaad niet hetzelfde als gewoon concertpubliek. Pubers gaan meeroepen, meeleven, zijn lawaaiig. Dat is niet erg, als je erop voorbereid bent. Het helpt ook als ze eerst een workshop hebben gedaan waardoor ze meer van de muziek begrijpen. 'Er is zoveel te leren over een compositie. Als je dat van tevoren duidelijk maakt, dan wordt het ook interessanter, zo'n concert. Je verstaat meer, herkent motiefjes. We laten de scholieren zelfs een eigen compositie maken, op die manier kweek je begrip. We willen ze graag binnen hebben en we willen ook graag dat ze blijven komen. Maar het belangrijkste is dat ze op zijn minst één keer aan klassieke muziek hebben geroken.'

Effect

Er is nog niet onderzocht of de afgelopen tien jaar effect hebben gehad op de bezoekersaantallen. Zijn studenten die lid zijn van 'Entrée', de kortingsregeling voor mensen tot dertig, ook voormalig workshopleerlingen? Van Keulen maakt een aantekening om het te onderzoeken.

Uiteindelijk gaat het niet zozeer om de mores en de bezoekersaantallen van het Concertgebouw als om de liefde voor muziek. Ze vertelt van het project *Muziek voor de allerkleinste*. 'Daar komen moeders met kinderen die niets van muziek weten. Die nooit samen zingen, nooit samen muziek luisteren. De beloning is de moeder die na afloop zegt: "Mijn kind zingt nu de hele week".'

Jong geleerd...

FOTO: RONALD KNAPP

Hoe is het nu met...?

Het Instituut voor Beeld en Geluid

Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (voorheen het Nederlands Audiovisueel Archief) ontstond in 1997 uit een fusie van de stichting Audiovisueel Archief-Centrum, de filmarchieven van de Rijksvoorlichtingsdienst, de stichting Film en Wetenschap en het Omroepmuseum. Dit archief werd in 2006 in een geheel nieuw gebouw gehuisvest waarin, naast de archieffunctie, ook een nieuw Beeld en Geluidmuseum, de *Media Experience*, een plaats kreeg. Voor het ontwerp, realisatie en implementatie van de specifiek op kinderen en jongeren gerichte onderdelen van de *Media Experience*, verleende de *VandenEnde Foundation* een bijdrage.

'We nemen ze mee uit zwemmen.'

Interview met John Leek, Manager Educatie en Programma Mediawijsheid

'De tijd dat een filmpje op de videoband van de leraar een zeer geavanceerde vorm van onderwijs was, is lang voorbij', aldus John Leek, Manager Educatie en Programma Mediawijsheid van het Instituut voor Beeld en Geluid. Dat er nog steeds mensen zijn die daar anders over denken, versterkt zijn missie alleen maar.

Mediawijsheid

Leek is voorvechter van 'Mediawijsheid'. Het streven om iedereen op zijn eigen niveau iets te leren over de werking van de media. Niet dat iedereen een computerwizzard hoeft te worden, maar alle kennis is winst. Want kennis is, ook in een virtuele wereld, macht. En macht geeft dapperheid.

Het is menselijk om te vrezen wat je niet kent, stelt Leek. Bewijs hiervoor zijn onder meer de steeds grotere mogelijkheden voor ouders om voor hun kinderen het internet af te bakenen. Niet voor niets wordt er tegenwoordig bij vrijwel elk apparaat software voor 'Parental Control' geleverd. Er is geen video-spel waar géén leeftijds aanduiding bijstaat. Dat is natuurlijk in heel veel opzichten handig en nuttig, maar die angst kan ook te groot worden. Nog steeds zijn er mensen die de digitale snelweg niet op durven uit angst overreden te worden.

*John Leek, Manager Educatie en Programma Mediawijsheid
van het Instituut voor Beeld en Geluid*

FOTO: NIBG

In plaats van te focussen op beperkingen en jezelf en je kinderen te beschermen tegen de boze buitenwereld, kan het zin hebben om die ‘boze buitenwereld’ gewoon wat beter te leren kennen. Op zo’n moment komt Mediawijsheid en, meer concreet, het cursusaanbod van Beeld en Geluid goed van pas.

Clubhuis

De term ‘Mediawijsheid’ werd door het ministerie van ocw gelanceerd om de burger, en met name ook kinderen, bewuster te maken van zijn mogelijkheden in deze “complexe, veranderlijke en fundamenteel gemedialiseerde wereld”.

Onlangs ging bijvoorbeeld een campagne van start die mensen moet attenderen op het feit dat landelijke bibliotheken ook behoorlijk wat ‘mediawijsheid’ in huis hebben. Beeld en Geluid is mede-organisator van dergelijke campagnes, want dat is sinds 2008 door het ministerie van ocw benoemd tot ‘Expertisecentrum voor Mediawijsheid’. Een ‘nationaal clubhuis’, zoals Leek het noemt, ‘een podium voor de kennis over het onderwerp.’

Als spin in het web probeert Leek op zoveel mogelijk manieren te netwerken en contacten te leggen. Inmiddels hebben zich al 260 instellingen bij het expertisecentrum Mediawijzer.net aangesloten om de krachten te bundelen.

Knoppenvrees

Er zijn talloze manieren om de burger mediawijzer te maken en als expert op het gebied van ‘informeel leren’ gaat het Instituut voor Beeld en Geluid ook verder dan het gemiddelde cursusboekje.

‘We merken dat de generatie van vóór internet steeds meer interesse heeft in scholing, zeker ook leerkrachten’, aldus Leek. Toen het Instituut vier jaar geleden de deuren opende was daar interessant genoeg minder vraag naar. ‘Alsof men steeds beter weet dat men weinig weet.’

Hij is blij met de toegenomen vraag, want hij weet dat het nogal een stap kan zijn om toe te geven dat je behoefte hebt aan bijscholing. ‘Soms is de knoppenvrees groot. Wij geven een beetje theorie vooraf, maar daarna moet iedereen aan het werk. We laten de deelnemers niet kopje onder gaan, maar nemen ze wel mee uit zwemmen.’

Authenticiteit

Naast behoefte aan ‘nieuwe kennis’ groeit in fraai contrast ook de behoefte aan authenticiteit. Het is daarom ook de bedoeling om het ‘depot’, waarin al het beeldmateriaal van Nederland ligt opgeslagen, voor een groter publiek toegankelijk te maken.

Leek: ‘Die behoefte aan authenticiteit zie je bij aanvragen voor materiaal

uit het Depot, maar ook uit de behoefte aan achtergrondinformatie naar aanleiding van onze tentoonstellingen binnen de *Media Experience*. Ook in de *Experience* moet het materiaal ‘echt’ zijn. Bij het bekijken van een nieuwsuitzending wil men het daadwerkelijke beeldmateriaal zien, en het liefst ook een kijkje achter de schermen. Men wil niet alleen een kunstmatige wereld van vermaak.’

Populair

Voor de populariteit hoeft het Instituut het niet te doen. Al vanaf de opening heeft het Instituut, en dan met name de *Media Experience*, grote toeloop. Vanaf dag één stonden jongeren in de rij om hun verplichte schoolvak kunst en cultuur met een bezoekje aan het interactieve museum te veraangemen.

Toegegeven, die jongeren waren misschien niet primair op kennis of wijsheid uit, ‘maar kennis reist hier mee op de bagagedrager van het vermaak’. Een jaar na opening waren er 270.000 bezoekers over de drempel gestapt en dat waren er 120.000 meer dan oorspronkelijk was ingeschat. Bovendien waren het zeker niet alleen jongeren. ‘Media heeft met iedereen te maken.’

Mediatrainers

Sterke troef in de ontwikkeling van mediawijsheid is het inzetten van jongeren. Bij de opening van Beeld en Geluid werden ze nog vooral gezien als een groep die onderwezen moest worden, inmiddels heeft Leek een inventievere manier om jongeren bij het leren te betrekken: hij zet ze in als leraar. ‘Jongeren zitten op mobiele platforms, maken gebruik sociale netwerken en als je denkt aan *gamen* dan zijn ze de generatie van boven de vijfendertig helemaal ver vooruit.’

Leek zet de jongeren in als ‘mediatrainers’: de jongeren helpen ouderen hun weg te vinden in de digitale wereld. Het is een idee dat prachtig aansluit bij een andere ontwikkeling in het onderwijs: de ‘maatschappelijke’ stage die alle leerlingen op middelbare scholen moeten doen. De leerlingen kunnen hun eigen leraren lesgeven, maar bijvoorbeeld ook de bezoekers van de bibliotheek verder helpen.

Overigens is deze tendens, het wederzijds helpen van kinderen en ouderen al langer goed te zien bij Beeld en Geluid. De tocht door de *Experience* is erop gebaseerd, want het verbinden van generaties is wezenlijk in de ontwikkeling van nieuwe programmering.

Zo groeit het educatieve programma van Beeld en Geluid langzaam het gebouw uit. Een spannende ontwikkeling, die Leek ook nieuwe motivatie geeft om na het succes van de opening door te gaan. ‘We hebben zoveel nieuwe instrumenten tot onze beschikking, het wordt tijd dat we allemaal ontdekken wat we ermee kunnen doen.’

FOTO: NIBG

Het atrium van het Instituut voor Beeld en Geluid

Hoe is het nu met...?

Arthur en Lucas Jussen

Pianisten Arthur (1996) en Lucas (1993) Jussen zijn inmiddels zowel nationaal als internationaal behoorlijk bekend. Jong als ze zijn hebben ze reeds bijzondere optredens op hun naam staan en ook hun agenda voor de komende jaren belooft veel goeds. Hun onlangs uitgekomen CD met sonates van Beethoven wordt alom geroemd.

De broers studeren sinds 2005 bij de beroemde pianiste Maria João Pires, ook hebben ze les van de Nederlandse docenten Ton Hartsuiker en Jan Wijn. 'Zo goed mogelijk worden, veel ingewikkelder is het eigenlijk niet.' Om Lucas en Arthur daarbij te helpen betaalde de *VandenEnde Foundation* de afgelopen jaren de reis- en leskosten van de broers.

Tegenwoordig hebben ze drie vleugels om aan te studeren, maar er was een tijd dat het gezin Jussen één piano had. Eén piano die werd bespeeld door twee razend getalenteerde broertjes.

Lucas (nu 17 jaar) begon toen hij vijf was. Hij vond het er wel leuk uitzien, hijzelf achter zo'n grote piano. Arthur (nu 14 jaar) begon ook toen hij vijf was, aangestoken door zijn broer.

Begin

Hun eerste lessen kregen ze van Leny Bettman in Hilversum en ze vielen al snel op. Lucas, de oudste van de twee, debuteerde op negenjarige leeftijd in de Grote Zaal van het Concertgebouw, waar hij werd begeleid door Camerata Amsterdam. Arthur werd tijdens de finale van het Nationaal Concours van de Stichting Jong Muziektalent in 2004 gekozen tot 'Jong muziektalent van het jaar'.

Echt serieus werd het in 2005, toen meesterpianiste Maria João Pires hen uitnodigde om een jaar in Brazilië te komen studeren. Voor de lessen hoefde Pires geen geld, maar er was ook nog de reis en het levensonderhoud. De familie Jussen vroeg de *VandenEnde Foundation* om ondersteuning. De toelatingscommissie was niet zo enthousiast over dit plan. Het talent van de broers werd meteen onderkend, maar ze waren nog wat jong vond men – Lucas was toen 11 en Arthur 8 – om al een jaar ver weg te zijn van huis en hun vertrouwde sociale omgeving met schoolgenoten en vriendjes. Ze gingen toch, en achteraf gezien was dat jaar een mijlpaal in hun ontwikkeling.

Lucas en Arthur Jussen

FOTO: ANDRES TERLAAK

Zegetocht

In 2005 was er namelijk het optreden van Maria João Pires met Ricardo Castro tijdens de serie Meesterpianisten in het Concertgebouw. En wie vroeg Pires voor het toegift? Arthur en Lucas. ‘Op dat moment’, aldus Lucas, ‘werden we nationaal en internationaal zichtbaar. Want zo vaak komt het niet voor dat twee kinderen een toegift mogen spelen bij zo’n prestigieuze concertserie.’

Overigens speelden de broers twee jaar later wéér tijdens de serie Meesterpianisten. Tijdens het twintigjarig jubileumconcert in de Grote Zaal van het Amsterdamse Concertgebouw. Ze gaven een uitvoering van *Ma mère l’oye* van Maurice Ravel, dit keer gedeeltelijk ter vervanging van pianiste Martha Argerich die op het laatste moment moest afzeggen. Het was één van de vele hoogtepunten van de afgelopen jaren. Hun lijst van optredens leest wat dat betreft als een zegetocht: ze speelden voor de koningin tijdens haar zilveren jubileum, tijdens het Prinsengrachtconcert, ze speelden met vrijwel alle orkesten die Nederland rijk is.

Leren

En al die tijd hadden ze wanneer dat kon les van Maria João Pires. De *Vandende Foundation* hielp inmiddels door de reiskosten van de broers te betalen. Want haar lessen waren weliswaar gratis maar ze werden gegeven op de plek waar de pianiste op dat moment was – en dat kon overal ter wereld zijn. Ook werden ze geholpen bij het financieren van lessen dichterbij huis.

Tegenwoordig hebben de broers les van Ton Hartsuiker (20ste eeuwse muziek) en Jan Wijn (pianopedagoog). ‘Ik denk dat je altijd door kunt leren. Tot je zeventigste of tachtigste wel, er is geen eindpunt in de muziek’, aldus Arthur.

Media

Dat hun ontwikkeling sinds 2005 ook door een groeiend aantal camera’s en andere media werd gevolgd, daar proberen de broers zo luchtig mogelijk over te doen. Ze vinden het niet erg om steeds dezelfde vragen te beantwoorden en de televisieoptredens vinden ze leuk. Heel erg zenuwachtig worden ze sowieso niet. Gezonde spanning, dat voelen ze. Arthur: ‘Maria geeft het goede voorbeeld. Die is echt tot twee seconden voor een optreden met alles behalve dat optreden bezig. Van haar hebben we geleerd dat teveel nadenken over wat je gaat doen niet zoveel zin heeft. Als je een stuk goed in je vingers hebt, dan kun je het ook goed spelen.’

Doel

Ondanks de toegenomen aandacht zijn hun doelen de laatste jaren niet wezenlijk veranderd. Ze willen hard repeteren, ze willen optreden, zowel

samen als los van elkaar. Ze willen niet blijven 'hangen' na een goed concert, maar door naar een nieuw, moeilijker stuk. Arthur: 'Onze leraren helpen ons met de techniek, met de aanslag en met de interpretatie van een stuk als geheel.' Soms corrigeren de broers elkaar. Lucas: 'Dan moet het wat harder of juist zachter.'

Raceauto

Zo goed mogelijk worden, veel ingewikkelder is het eigenlijk niet. Daar kunnen de broers verder geen gekke anekdotes of diepe reflecties bij verzinnen. Wat dat betreft klinken ze als de talentvolle bestuurders van een auto met racekwaliteiten. Heb je zo'n kar eenmaal gestart en maak je net een beetje vaart dan ga je ook niet stoppen om je af te vragen waarom hij zo goed rijdt. Dat de auto rijdt, dát is belangrijk. En het onderhoud, dat is ook belangrijk. Maar het allerbelangrijkste is de lol van het rijden, het onderweg zijn. En als andere mensen daar ook blij van worden, dan krijgen de broers meteen zin om nog wat extra gas te geven.

5 Toekenningen

Talentontwikkeling

Studie- en werkbeurzen Theater en Dans

Annelies Appelhof (1981) begint in september aan haar laatste jaar op de Arnhemse Toneelschool. Annelies heeft vóór deze opleiding zes jaar psychologie gestudeerd en heeft daardoor geen recht meer op studiefinanciering. Afgelopen twee jaar verleende de *Foundation* Annelies een studiebijdrage van € 5.738 en € 5.690 voor het tweede en derde studiejaar in Arnhem. Het verlenen van een studiebeurs ter vervanging van studiefinanciering valt in beginsel niet binnen het door de *Foundation* gehanteerde beurzenbeleid. De *VandenEnde Foundation* heeft de afgelopen jaren hierop enkele uitzonderingen gemaakt indien het oordeel van de beoordelingscommissie hier aanleiding toe gaf. Annelies is zo'n uitzondering en ontving een studiebeurs van € 5.690 voor haar vierde jaar in Arnhem.

Juliette van Ardenne (1983) is autodidact actrice. Vanaf haar zestiende heeft ze een indrukwekkend cv opgebouwd met film- en televisieproducties, onder andere de hoofdrollen in diverse Zoop films. Ook speelde ze onder meer in de theaterproducties *Schuldig* en *Ti-Ta Toveraar*. Omdat Juliette vanaf het begin van haar carrière continu aan het werk is, wordt ze in toenemende mate geconfronteerd met het ontbreken van technische vaardigheden. Daarom ontving Juliette van Ardenne een studiebeurs van € 4.430 voor een reeks acteerlessen.

Rashaen Vaughn Arts (1989) studeert aan de Nationale Ballet Academie in Amsterdam en wil zijn laatste studiejaar doorbrengen aan 'The Ballet Chicago Studio Company', een dansgezelschap dat als één van de weinige gezelschappen ter wereld toestemming heeft om choreografieën van George Balanchine te onderwijzen en uit te voeren. De combinatie van deze twee technieken zal Rashaens kansen op werk in de internationale balletwereld zeker vergroten. Rashaen Vaughn ontving een studiebeurs van € 10.200 voor zijn laatste studiejaar aan 'The Ballet Chicago Studio Company'.

Douwe Dekkers (1991) studeerde vanaf zijn veertiende in Den Haag aan de Dansvakopleiding van het Koninklijk Conservatorium. In 2009 nam hij deel aan de zomerschool van The Royal Ballet School in Londen. Douwes talent viel op en men bood hem een plaats aan in het laatste jaar van de Royal Ballet School, een enorme eer. Douwe Dekkers ontving een studiebeurs van € 9.080 voor het derde studiejaar aan de Royal Ballet School in Londen.

Esmée Bosma (1987) studeert vanaf september aan Greasepaint in Londen de tv, Film and Theatre Make-up, Hair and Prosthetics Course. Voorafgaand aan deze opleiding volgt Esmée een opleiding hairstyling bij Dik Peeters. Zij ontving hiervoor een studiebeurs van € 5.000.

Noa Cohen (1988) studeerde vanaf 1999 in Amsterdam aan de Nationale Ballet Academie. Zij heeft acht jaar op deze opleiding gedanst en won verschillende prijzen zoals een beurs van Stichting Dansersfonds '67 van Alexandra RADIUS en Han Ebbelaar. Toen Noa achttien jaar was, verhuisde ze naar Israël omdat ze was aangenomen bij het Israël Ballet. Sinds 2007 dans zij bij Het Nationale Ballet. Om nóg verder te komen in haar ontwikkeling heeft Noa auditie gedaan bij de Perm State Ballet Academie in Rusland. Ieder jaar worden daar maar negen internationale studenten toegelaten en het programma is zeer intensief. Over een jaar denkt Noa zich weer in de danswereld te kunnen voegen – maar dan technisch veel beter. Noa Cohen ontving een studiebeurs van € 9.590 voor haar opleiding aan de Perm State Ballet Academie in Rusland.

Josefine Kleverlaan

FOTO: JEROEN VELTMAN

Werner Kolf

FOTO: JEROEN VELTMAN

Stephanie van Dooren (1988) studeerde vanaf 1999 in Amsterdam aan de Nationale Balletacademie. Daarna ging ze met een studiebeurs van de *VandenEnde Foundation* naar New York om de Grahamtechniek te leren, iets wat alleen kan aan de Martha Graham School of Contemporary Dance. De eerste twee jaar Professional Training Program (PTP) rondde Stephanie in juni af. Nu is ze gevraagd voor het exclusieve Teaching Training Program van dezelfde opleiding. Stephanie van Dooren ontving een studiebeurs van € 15.396 ten behoeve van haar derde studiejaar aan de Martha Graham School of Contemporary Dance in New York.

Melissa Ellberger (Zwitserland, 1982) volgde achtereenvolgens een opleiding in Theatre Practice and Circus aan de Central School of Speech and Drama in Londen, een circusopleiding bij Cirkus Cirkör in Stockholm en een theateropleiding in Genève. In Nederland, waar ze sinds 2006 woont, werkte ze als danseres en choreografe bij ISH en deed ze projecten bij Andrea Boll en het Hans Hof Ensemble. Melissa Ellberger ontving een studiebeurs van € 9.017 voor het volgen van een opleidingstraject choreografie.

Josefien Kleverlaan (1985) wil komend studiejaar haar conservatoriumstudie aan Codarts in Rotterdam afronden met een jaar studie op de Londense Guildford School of Acting, richting Musical Theatre. De beoordelingscommissie van de *VandenEnde Foundation* denkt dat ze verder kan komen door een jaar in het buitenland te studeren. Josefien Kleverlaan ontving een studiebeurs van € 15.000 ten behoeve van haar laatste studiejaar aan de Guildford School of Acting.

Werner Kolf (1982) volgt sinds augustus 2008 de acteursopleiding aan de Toneelacademie Maastricht. Daarvoor studeerde Werner vier jaar aan de Hogeschool voor Economische Studies in Amsterdam. Tijdens deze opleiding kwam hij tot de conclusie dat hij zich wilde focussen op acteren alleen, dus deed Werner auditie bij de Toneelschool in Amsterdam en in Maastricht en werd voor beide opleidingen aangenomen. Werner koos voor Maastricht. Het verlenen van een studiebeurs ter vervanging van studiefinanciering valt in beginsel niet binnen het door de *Foundation* gehanteerde beurzenbeleid. De *VandenEnde Foundation* heeft de afgelopen jaren hierop enkele uitzonderingen gemaakt indien het oordeel van de beoordelingscommissie hier aanleiding toe gaf. Werner Kolf is zo'n uitzondering en ontving een studiebeurs van € 5.560 voor zijn tweede studiejaar.

Tonje Langeveld (1983) rondde in 2005 de Toneelschool in Amsterdam af. Tijdens haar werk als actrice kreeg zij echter steeds meer interesse in regisseren. Zij werd in 2007 aangenomen op de Regie Opleiding. Omdat Tonje vóór deze opleiding vier jaar op de Toneelschool heeft gezeten en twee jaar de regieopleiding heeft gedaan, heeft zij geen recht meer op studiefinanciering. Het verlenen van een studiebeurs ter vervanging van studiefinanciering valt in beginsel niet binnen het door de *Foundation* gehanteerde beurzenbeleid. De *VandenEnde Foundation* heeft de afgelopen jaren hierop enkele uitzonderingen gemaakt indien het oordeel van de beoordelingscommissie hier aanleiding toe gaf. Ook Tonje is zo'n uitzondering en ontving een studiebeurs van € 3.380 voor haar derde studiejaar aan de Amsterdamse Regie Opleiding.

Christina Leitao (1983) is geboren in Portugal en volgde haar dansopleiding eerst in Portugal en toen aan de Dance Academy Arnhem/Artez Hogeschool voor de Kunsten. Cristina mag deelnemen aan een zeer prestigieuze zomerdansworkshop die deel uitmaakt van het Impulstanz Festival in Wenen. Het doel is het creëren van een omgeving waarin professionele kunstenaars ideeën kunnen uitwisselen en professionele vaardigheden kunnen ontwikkelen op een manier die hun werk voor de toekomst kan beïnvloeden. Christina Leitao ontving een studiebeurs van € 1.000.

Clement Mensah (1982) studeerde van 2004 tot 2008 aan de Amsterdamse Hogeschool van de Kunsten. Tijdens het laatste jaar van zijn studie liep Clement stage op de Alvin Ailey School in New York. Na deze officiële stageperiode heeft Clement een Amerikaanse studiebeurs aangeboden gekregen om zijn stageperiode te verlengen. Dit heet een Optional Practical Training en houdt in dat hij een jaar in New York mag werken om praktijkervaring op te doen. Clement Mensah ontving hiervoor een studiebeurs van € 5.000.

Santhino Piqué (1984) begon op jonge leeftijd bij de Jeugdtheaterschool Hofplein. Daarna studeerde hij aan de Hogeschool in Rotterdam Management, Economie en Recht. Tijdens deze opleiding volgde Santhino steeds meer zang, dans en acteerlessen met als uiteindelijk doel om na zijn afstuderen toelatingsexamen te doen voor een toneelschool. Met succes. Santhino is vanaf augustus 2009 aangenomen aan de acteursopleiding aan de Toneelacademie Maastricht. Het verlenen van een studiebeurs ter vervanging van studiefinanciering valt in beginsel niet binnen het door de *Foundation* gehanteerde beurzenbeleid. De *VandenEnde Foundation* heeft de afgelopen jaren hierop enkele uitzonderingen gemaakt indien het oordeel van de beoordelingscommissie hier aanleiding toe gaf. Santhino is zo'n uitzondering en ontving een studiebeurs van € 5.560 voor het volgen van zijn tweede studiejaar.

FOTO: JEROEN VELTMAN

Santhino Piqué

Ivan Radovani (1987) is eerstejaars student aan de Amsterdamse Hogeschool van de Kunsten, afdeling Moderne Theater Dans. In Belgrado voltooide Ivan met zeer goed gevolg de 'Lujo Davico' balletschool. Omdat dit de beste opleiding in Servië is, moest Ivan voor een vervolgstudie naar het buitenland en koos voor de Moderne Theater Dans afdeling van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. Ivan Radovani ontvingt een studiebeurs van € 5.560.

Michael Snoey Kiewit

FOTO: MARIT MEURE

Dion van Rijt (1991) begon op zijn 6de jaar met een goocheldoos en werd op zijn 8ste lid van een goochelclub in Rotterdam. Vier jaar lang was hij ermee bezig, de act waarmee de 18-jarige Dion van Rijt eind juli meedeed aan de wereldkampioenschappen goochelen in Beijing. Al die jaren concentreerde hij zich op zeven minuten. In die 420 seconden bracht hij het schijnbaar onmogelijke op het toneel. Een act vol trucs en goocheleffecten, gecombineerd met Argentijnse tango. Hoewel het een veelbesproken optreden was, haalde Dion net het erepodium niet. Twee koffers vol attributen sleepte hij met zich mee dankzij een bijdrage van € 3.000 van de *Foundation*.

Terri van Splunder (1984) behaalde in juni 2008 haar diploma voor de acteursopeiding Artez aan de Toneelschool Arnhem. Tijdens haar studie heeft zij stages gelopen bij o.a. Peter Sonneveld, Ruurt de Maesschalck en Erik de Vroedt. Terri van Splunder ontving een studiebeurs van € 5.000 voor het volgen van een Shakespeare Course aan The Royal Academy of Dramatic Art in Londen.

Michael Snoey Kiewit (1991) studeerde vanaf zijn elfde in Amsterdam aan de Nationale Ballet Academie in Amsterdam. De eerste drie jaar zat Michael in een aparte jongensklas, daarna werd hij in een meisjesklas geplaatst, maar dat bleek niet goed voor zijn ontwikkeling. Michael deed auditie voor The Royal Ballet School in Londen en werd meteen aangenomen in het tweede jaar, ondanks het feit dat dat eigenlijk vol zat. Michael Snoey Kiewit ontving een studiebeurs van € 11.440 voor het volgen van het tweede jaar aan The Royal Ballet School in Londen.

Marjolein Teepen (1980) heeft zich de afgelopen jaren, als afgestudeerd klassiek balletdanseres steeds meer ontwikkeld als musicalartieste. Tijdens het televisieprogramma *Op zoek naar Evita* haalde Marjolein zelfs de finale. Dit was voor haar een dusdanige stimulans, dat zij een jaar in Engeland aan Mountview wil gaan studeren. Marjolein is na een zware auditie aangenomen en kreeg een beurs van € 15.500 ten behoeve van één studiejaar aan de Mountview Academy Of Theatre Arts in Londen.

Dennis ten Vergert (1980) studeerde in 2006 af aan het Conservatorium in Rotterdam. Dennis speelde in diverse musicals, bracht het tot de finale van het Nationaal Songfestival en deed daarnaast mee aan het AVRO-programma Sterrenjacht. Hij is leadzanger van de band 2thepoint! en geeft zangles op de Pop Music Academy in Spakenburg. Ondanks zijn vierjarige opleiding ervaart Dennis dat hij onzeker is als het om puur acteren zonder zang gaat. Daarom ontving de acteur een studiebeurs van € 4.430 voor een reeks acteerlessen.

Dwayne Toemere (1980) studeerde psychologie aan de Universiteit van Amsterdam en trainde vanaf 2004 bij Theatergroep DOX in Utrecht. In 2007 werd Dwayne toegelaten tot de Mimeopleiding van de Theaterschool in Amsterdam. Aangezien hij al een voltijdstudie heeft gevolgd, had hij geen recht meer op studiefinanciering. Het verlenen van een studiebeurs ter vervanging van studiefinanciering valt in beginsel niet binnen het door de *Foundation* gehanteerde beurzenbeleid. De *VandenEnde Foundation* heeft de afgelopen jaren hierop enkele uitzonderingen gemaakt indien het oordeel van de beoordelingscommissie hier aanleiding toe gaf. Dwayne Toemere is zo'n uitzondering en ontving voor zijn derde studiejaar een beurs van € 5.560.

Allan Vos (1980) heeft in 2006 met succes de opleiding modevormgeving aan de Koninklijke Kunstacademie in Den Haag afgerond. Binnen de theaterwereld – met als specialisatie kostuums – wil Allan workshops volgen bij de Central Saint Martins, een wereldberoemde kunstopleiding voor vormgeving van kleding en kostuums in Londen. Allan Vos ontving hiervoor een beurs van € 4.000.

Jura Wanga (1990) studeerde vanaf 2004 in Marseille aan de Ecole Nationale Supérieure de Dance de Marseille. Dit is een uitstekende dansopleiding met een zeer hoog niveau. In september 2008 werd Jura aangenomen bij een wereldberoemd jongerengezelschap in Cannes, Jeune Ballet de Cannes. Deze tweejarige dansopleiding staat zo mogelijk nog beter aangeschreven dan die in Marseille. Jura Wanga ontving een studiebeurs van € 8.750 voor het tweede, tevens laatste jaar aan de Ecole Supérieure de Dance, Jeune Ballet de Cannes.

Diede Zillinger Molenaar (1980) is in 2005 afgestudeerd aan de Toneelschool & Kleinkunstacademie in Amsterdam. Voor en tijdens zijn studie deed Diede al veel werkervaring op, hij speelde onder andere bij een Jongerenproductie van Toneelgroep Amsterdam en in een aantal films. Ondanks de vierjarige opleiding merkte Diede dat hij in het werkveld een 'basis' miste. Diede Zillinger Molenaar ontving een studiebeurs van € 4.430 voor een reeks acteerlessen.

Dwayne Toemere

FOTO: JEROEN VELTMAN

Thomas Bekhuis

EIGEN FOTO

Boglárka Erdős

FOTO: JEROEN VELTMAN

Studie- en werkbeurzen Muziek

Thomas Bekhuis (1985) studeert jazz-gitaar aan het Conservatorium van Amsterdam. In 2008 heeft Thomas cum laude zijn bachelor gehaald en nu gaat hij tijdens zijn master-opleiding vier maanden met een studiebeurs van € 5.020 studeren aan het Purchase College, State University of New York. De docent waar hij les gaat nemen is John Abercrombie, al veertig jaar de meest toonaangevende jazzgitarist in New York, us en Europa.

Boglárka Erdős (1997) betrad op achtjarige leeftijd de Jong Talentklas van het Sweelinck Conservatorium te Amsterdam. Vanaf 2008 studeert zij bij Ilona Sie Dhian Ho aan de Academie voor Jong Talent. Boglárka treedt nu al regelmatig op in ons land op verschillende grote podia. Boglárka ontving een bijdrage van € 1.800 voor deelname aan de bekende zomercursus aan het Mozarteum in Salzburg.

Ben van Gelder (1988) speelt vanaf zijn elfde jaar saxofoon en heeft – jong als hij is – al vele bijzondere optredens op zijn naam staan. In 2005 won Ben – als tweede Europeaan ooit – de Amerikaanse ‘Stan Getz/Clifford Brown Award’. In 2007 won hij de Deloitte Jazz Award. Vanaf september 2006 studeerde Ben met een studiebeurs van de *VandenEnde Foundation* in New York aan de New School University. Aankomend jaar wil hij in Amsterdam aan het Conservatorium eindexamen doen. Om zijn contacten in New York levendig te houden doet hij een aanvraag om twee keer een maand in New York te kunnen studeren. Ben van Gelder ontving hiervoor een studiebeurs van € 4.800.

Arthur en Lucas Jussen maken furore. Ze staan geboekt voor prestigieuze optredens in de Robeco Zomerconcerten en de ZaterdagMatinee. Ook traden ze op in het populaire tv-programma *De Wereld Draait Door*. De jongens studeren nu al voor het vijfde jaar bij Maria João Pires en volgen haar gemiddeld zes keer per jaar over de hele wereld. Haar lessen zijn gratis, maar de reiskosten zijn aanzienlijk. Bovendien hebben zij één keer per week les van de bekende Nederlandse pianopedagoog Jan Wijn. De *VandenEnde Foundation* ondersteunde de broers met een studiebeurs van € 30.970. (Zie ook pagina 46)

Floris Onstwedder (1992) is in januari 2004 toegelaten tot de Jong Talentklas van het Amsterdams Conservatorium waar hij les krijgt van Frits Damrow, solotrompettist van het Koninklijk Concertgebouworkest. Floris Onstwedder ontving een bijdrage van € 3.500 voor deelname aan de Brass-Workshop Sauerland Herbst in Bad Fredeburg en voor een zomercursus Brass Ensemble Residency Program at The Banff Centre, Canada.

Elvira van Groningen (1992) speelt vanaf haar zesde jaar viool en studeert vanaf 2004 aan het ARTEZ conservatorium in Zwolle. Zij behaalde prijzen op het Haydn Muziek Festival (Groningen), Inter Provinciaal muziek Concours, Iordens Violdagen (Den Haag) en in 2008 was zij een van de prijswinnaars tijdens de Nationale Finale van het Prinses Christina Concours (Den Haag). Elvira van Groningen ontving een beurs van € 700 voor een zomercursus in Burg Feistritz (Oostenrijk) waar zij les kreeg van strijkers uit het Alban Berg Quartet en Hagenquartet.

Eva van Haaften (1992) begon op vierjarige leeftijd met vioolles en heeft sinds haar achtste les aan het Prins Claus Conservatorium in Groningen. Eva was prijswinnaar op diverse concoursen, onder andere de Iordens Violdagen en het Prinses Christina Concours. In 2009 won zij de eerste prijs op het Davina van Wely vioolconcours te Den Haag. Vanaf januari 2010 mag Eva haar bachelorstudie viool gaan volgen aan de Amerikaanse Jacobs School of Music in Bloomington. Eva van Haaften mag daar deelnemen aan de vioolklas van de beroemde professor Mauricio Fuks en ontving hiervoor een studiebeurs van € 5.000.

Elvira van Groningen

FOTO: JEROEN VELTMAN

FOTO: JEROEN VELTMAN

Eva van Haften

Nicolas van Poucke

FOTO: JEROEN VELTMAN

Nicolas van Poucke (1992) speelt vanaf zijn zesde jaar piano en zit sinds 2004 in de Jong Talentklas van het Utrechts Conservatorium. Vanaf 2006 studeert Nicolas bij David Kuyken aan het Amsterdams Conservatorium en won vanaf 2007 diverse prijzen zoals de eerste prijs en de publieksprijs van de Steinway & Sons Competition in het Amsterdamse Concertgebouw. Nicolas speelt vanaf jonge leeftijd in diverse kamermuziekensembles samen met zijn zusje Ella. Nicolas van Poucke ontving een studiebeurs van € 2.000 voor het volgen van een zomercursus tijdens het Verbier Festival in Zwitserland.

Ella van Poucke (1994) speelt vanaf haar zesde jaar cello en zit sinds 2004 in de Jong Talentklas van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Sinds 2009 heeft zij les van Godfried Hoogeveen en Collin Carr. Ella speelt met diverse kamermuziekensembles waaronder Het Reizend Muziekgezelschap o.l.v. Christiaan Bor. Ella van Poucke ontving een studiebeurs van € 2.000 voor het volgen van een inmiddels wereldwijd bekende zomercursus in Verbier, Zwitserland.

Shin Sihan (1994) werd op achtjarige leeftijd aangenomen aan de Jong Talentklas van het Koninklijk Conservatorium van Den Haag bij Coosje Wijzenbeek. Vanaf 2007 studeert hij bij Coosje aan het Conservatorium van Amsterdam. In 2009 won Shin voor de tweede keer de eerste prijs tijdens de Iordens Violdagen én de Herman Krebbers prijs voor de beste uitvoering van het verplichte werk. Shin Sihan ontving een bijdrage van € 3.000 voor het volgen van de Meisterkurs Kloster Schöntal in Duitsland en voor zijn deelname aan het Yehudi Menuhin Vioolconcours 2010 in Oslo.

FOTO: JEROEN VELTMAN

Shin Sihan

Bernadette, Patrick en Drummado Wijnhamer Drummado (1990), Patrick (1992) en Bernadette (1994) studeren alle drie aan de Jong Talentafdeling van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Op het conservatorium doen de kinderen het goed, zij studeren heel erg hard en gaan goed vooruit. De familie is sinds een jaar verhuisd van Zeeland naar Zoetermeer en woont dus dichterbij het conservatorium. Ter ondersteuning van de muzikale ontwikkeling van de kinderen Wijnhamer ontvingen zij een studiebijdrage van € 5.700.

FOTO: JEROEN VELTMAN

Bernadette, Patrick en Drummado Wijnhamer

Alessandra Ixchel Sordo Sanchez (1998) begon haar vioollessen op zesjarige leeftijd bij Coosje Wijzenbeek en werd op zevenjarige leeftijd aangenomen aan de Jong Talentklas van het Koninklijk Conservatorium van Den Haag. Inmiddels studeert zij bij Coosje Wijzenbeek aan het Conservatorium van Amsterdam. Alessandra heeft al enkele keren solo gespeeld met o.a. de Fancy Fiddlers en afgelopen zomer bij de opening van het Grachtenfestival in Amsterdam. Om met internationale musici te kunnen musiceren nam Alessandra deel aan de tiendaagse Meisterkurs Kloster Schöntal in Duitsland en ontving hiervoor een bijdrage van € 1.800.

Noa Wildschut (2001) begon haar vioollessen op 4-jarige leeftijd bij Coosje Wijzenbeek. Vanaf haar vijfde speelt zij met de Fancy Fiddlers en geeft concerten door het hele land. Op haar zesde trad Noa op als solist met het Jeugd-orkest Nederland voor de televisie in het Kinderprinsengrachtconcert 2007. Als net-zevenjarige speelde ze in de Grote Zaal van het Concertgebouw tijdens *The Night of the Promising*. Vanaf de zomer van 2008 maakt Noa als jongste student deel uit van de Jong Talentklas van het Conservatorium van Amsterdam. Om met internationale musici te kunnen musiceren nam Noa Wildschut deel aan de tiendaagse Meisterkurs Kloster Schöntal in Duitsland en ontving hiervoor een bijdrage van € 1.800.

Noa Wildschut

FOTO: JEROEN VELTMAN

Alessandra Ixchel Sordo Sanchez

FOTO: JEROEN VELTMAN

Studie- en werkbeurzen Film en Televisie

Maartje Wegdam (1981) is eind 2006 afgestudeerd aan de opleiding Film- en Televisiewetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Ze is gespecialiseerd in beeldvorming en non-fictie film. Ze regisseerde diverse korte films en maakte reportages bij verschillende publieke omroepen. Maartje is na een stevige selectieprocedure toegelaten tot het Documentary Media Studies programma aan the New School in New York. Deze universitaire graduate-opleiding onderscheidt zich door een uitgebalanceerde combinatie van vrije projecten, wetenschap en praktische vakken op hoog niveau. Maartje Wegdam ontving een studiebeurs van € 8.900.

Beroepsopleiding

Acteerschool Rotterdam In 2008 is De Acteerschool Rotterdam gestart. Een opleiding die is geïnitieerd omdat de huidige theaterwereld nauwelijks een afspiegeling te noemen is van onze maatschappij. Als onderdeel van de opleiding is er in seizoen 2008-2009 met financiële steun van de *VandenEnde Foundation* een banenfonds gestart. Dit fonds geeft Jeugdtheater Hofplein, waar De Acteerschool Rotterdam deel van uitmaakt, de gelegenheid werkplekken te creëren voor studenten, zodat ze geen externe baantje hoeven te zoeken voor het bekostigen van hun opleiding. Al eerder gaf de *VandenEnde Foundation* hiervoor een bijdrage en ook in 2009 ontving de Acteerschool Rotterdam een bijdrage van € 44.710 ten behoeve van dit studie/banenfonds.

Instituut voor Lichtontwerpen Er was in Nederland geen opleiding voor lichtontwerpers, maar nu is het Instituut voor Lichtontwerpen (ILO) er. Het ILO biedt een zeer praktijkgerichte opleiding op mastersniveau. Het initiatief wordt breed gedragen door collega-lichtontwerpers, gezelschappen en leveranciers van lichttechnische apparatuur. De *Foundation* verleende voor de derde maal een bijdrage, dit keer € 10.000.

Theatergroep Likeminds, opgericht in 2001 door artistiek en zakelijk directeur Jarrod Francisco, is een collectief dat zijn spelers wil stimuleren zich te ontwikkelen tot theatermaker/schrijver/regisseur. Om dit te bereiken wordt de leden een opleidingstraject geboden dat direct verbonden is aan het maken van en spelen in voorstellingen. De groep bestaat momenteel uit 10 jongeren in de leeftijd van 16 tot 26 jaar met een cultureel diverse achtergrond. Theatergroep Likeminds ontving een bijdrage van € 20.000, te besteden aan het opleidingstraject in de vorm van trainings- en workshopprogramma's.

Stichting Toneelschuur Producties (TP) is een productiehuis gevestigd in Haarlem onder artistieke leiding van Frans Lommerse. TP wil nieuw regietalent de mogelijkheid bieden om zich te bewijzen in het regisseren voor de grote zaal. De *VandenEnde Foundation* verleende in 2007 en 2008 een bijdrage aan de financiering van drie theaterproducties. In 2009 ontving de Stichting Toneelschuur Producties de derde en tevens laatste bijdrage van € 75.000.

Theatergroep dox, doxworks biedt een praktijkgerichte combinatie van trainen en optredens, aan geselecteerde jonge talentvolle spelers en dansers. Dit heeft de afgelopen jaren tot goede resultaten geleid: er vindt doorstroming plaats van jonge mensen richting het kunstvakonderwijs en de professionele praktijk. Mede dankzij ondersteuning van de *VandenEnde Foundation* heeft het trainingsprogramma zich in de afgelopen jaren kunnen ontwikkelen. De *VandenEnde Foundation* ondersteunde doxworks sinds 2003. Ook in 2009 werd doxworks ondersteund, ditmaal met een bedrag van € 20.000.

DOX, Fasten your seatbelts

FOTO: KURT VAN DER ELST

Presentatie

Bellevue Lunchtheater Het Bellevue Lunchtheater wordt al sinds 2002 door de *VandenEnde Foundation* ondersteund. Het Bellevue Lunchtheater geeft jong theatertalent de kans zich te profileren en te ontwikkelen, middels een beproefde, succesvolle formule. In 2009 werd een bijdrage van € 10.000 toegekend voor twee nieuwe producties van jonge theatermakers.

Cultuureducatie

Theater Instituut Nederland (TIN) heeft in 2005 en 2007 een bijdrage van respectievelijk € 59.000 en € 67.000 van de *Foundation* ontvangen voor het maken van twee series van elk tien interactieve websites onder de titel *Een leven lang theater* over grote Nederlandse theaterpersoonlijkheden. Op deze websites worden video- en geluidsfragmenten, teksten, recensies en fotomateriaal van een acteur of actrice verzameld. Met *Een leven lang theater* krijgt het publiek op een aantrekkelijke en toegankelijke manier een overzicht van het werk en leven van een acteur of theaterpersoonlijkheid. In 2009 werd een bijdrage van € 20.000 toegekend om het TIN in de gelegenheid te stellen een derde serie websites te produceren.

De start van de website *Een leven lang theater*

FOTO: RADBOUD KUYPERS

Nationaal Jeugd Jazzorkest Het Nationaal Jeugd Jazz Orkest biedt achttien jonge toptalenten tussen de tien en twintig jaar de gelegenheid om in korte tijd een schat aan praktische en inhoudelijke kennis op te doen en dat te koppelen aan bijzondere werk- en podiumervaring. In het orkest wordt door het talent op hoog niveau samengewerkt met ervaren coaches, een topdirigent en befaamde gastsolisten. Er bestaat in Nederland geen jeugd jazzorkest op dit niveau en er is geen jazzproject dat een dergelijk omvangrijk en hoogkwalitatief leer- en werktraject aanbiedt. De concerten worden bovendien door veel jongeren bezocht. Het Nationaal Jeugd Jazz Orkest ontving een bijdrage van € 10.000 voor een tournee door Nederland.

FOTO: RUUD ZINZEN

Joell Wilson en Gideon Tazelaar, blazers van het Nationaal Jeugd Jazzorkest

Europese Culturele Stichting - Stranger Festival De Europese Culturele Stichting (ECS) werkt al sinds begin jaren vijftig vanuit de filosofie dat cultuur geen luxe maar noodzaak is als het gaat om het Europese integratieproces. Door grensoverschrijdende culturele samenwerkingsprojecten te ondersteunen, levert de ECS daar een belangrijke bijdrage aan. Een van deze projecten is het Stranger Festival, een internationaal videofestival voor jongeren met uiteenlopende culturele achtergronden. In 2008 ondersteunde de *VandenEnde Foundation* het tweede Stranger Festival en in 2009 ontving ECS een bijdrage voor dit festival van € 10.000.

Het Concertgebouw Fonds - muziekeducatieprogramma Het afgelopen jaar konden 33.000 kinderen kennismaken met de rijkdom van klassieke muziek, jazz en wereldmuziek. Voor velen is het de eerste keer dat zij over de drempel van het Concertgebouw komen. Het educatieve programma heeft een duidelijke structuur en kent duidelijke doelstellingen met een grote nadruk op continuïteit. Na het versturen van de nieuwe aanbiedingsbrochure zijn binnen enkele weken de meeste programma's overtekend. Dat komt omdat de scholen vertrouwen op de kwaliteit van de programma's. Ook het komend jaar wil Het Concertgebouw Fonds leerlingen onder de meest optimale omstandigheden kennis laten maken met muziek. Om dit te ondersteunen werd in 2009 voor dit belangrijke muziekeducatieprogramma een bijdrage verleend van € 40.000.

Holland Symfonia - De Orkestkeuken Holland Symfonia is een van de grote symfonieorkesten van Nederland. Holland Symfonia onderscheidt zich door een breed muzikaal aanbod en een vergaande menging met andere kunstvormen, waaronder voornamelijk dans. Bovendien wil het orkest een belangrijke bijdrage leveren aan het maken van producties voor kinderen. De Orkestkeuken is een speciaal educatieproject dat gaat over muziek en eten. De kinderen zitten aan lange tafels en worden letterlijk omringd door het voltallige symfonieorkest. De kok is tevens dirigent en muziek en eten worden eendrachtig opgediend. Holland Symfonia ontving een bijdrage van € 10.000 voor de ontwikkelingskosten van het educatieve en publiciteitsmateriaal.

Theatergroep Max. heeft een reputatie opgebouwd met onderscheidende, hoogwaardige voorstellingen voor diverse leeftijdsgroepen. De educatie bij deze voorstellingen richt zich niet uitsluitend op het thema van de voorstelling, maar wil de deelnemers ook inzicht meegeven op het gebied van acteren en hiermee de betrokkenheid bij de voorstelling en theater in het algemeen verhogen. Jongeren hebben van nature snel een antihouding, alles is stom of

gek. De staf van de *VandenEnde Foundation* heeft enkele educatieve projecten bezocht en vastgesteld dat Max. de antihouding overwint doordat de projecten zowel in opzet als uitvoering van hoge kwaliteit zijn. Voor verder educatie projecten ontving Theatergroep Max. een bijdrage van € 17.500.

Theatergroep Max. met Toneel

Cultureel ondernemerschap

Aslan Muziekcentrum Voor muziek en dans uit Europa en elders kun je in Amsterdam terecht bij Muziekcentrum Aslan. Wat in 1997 in één kamer begon, is tegenwoordig een volwassen bedrijf in stadsdeel De Baarsjes.

Aslan Muziekcentrum heeft inmiddels een bepaalde graad van professionalisering bereikt die ervoor heeft gezorgd dat de organisatie goed functioneert. Tot nu toe was deze professionalisering vooral intern gericht. Nu is het tijd voor externe profilering. In de toekomst wil en kan Aslan Muziekcentrum met de nieuwe activiteiten zoals de MuziekTalent Express op de basisscholen de directe activiteiteninkomsten verhogen naar 60%. Maar er is nog een laatste professionaliseringsslag nodig. Gezien de kwaliteit van Aslan Muziekcentrum en de noodzakelijke voortzetting van de professionalisering werd een bijdrage van € 20.000 toegekend.

Foam Het afgelopen jaar heeft Foam zich toegelegd op verdieping en intensivering. Hiertoe zijn er bij de fototentoonstellingen meerdere randprogramma's opgezet zoals lezingen, rondleidingen, filmvertoningen en workshops. Verder zijn er in 2008 bij vrijwel alle tentoonstellingen publicaties verschenen in de vorm van cahiers, kleine boekjes op A5 formaat in het Engels en in het Nederlands, met achtergrondinformatie over de tentoonstelling en de fotograaf. Ook heeft Foam een educatief project opgezet waarmee in 2008 ruim 7.000 scholieren werden bereikt. De *VandenEnde Foundation* heeft Foam de afgelopen jaren gesteund met een bijdrage van € 115.000 per jaar en is daarmee belangrijk geweest bij de opstart en ontwikkeling van Foam. Ook in 2009 werd het Foam financieel gesteund met € 100.000 voor de continuering van het communicatiebeleid 2009-2013.

Hendrick-Jan de Stuntman De afgelopen negen jaar heeft Stichting Where&What onder de naam Hendrick-Jan de Stuntman een reeks eigenzinnige theatervoorstellingen gemaakt en met succes opgetreden op festivals als de Parade, Oerol en het Edinburgh Fringe Festival in Schotland. De voorstellingen komen voort uit de traditie van het straattheater, zijn laagdrempelig en trekken een breed en overwegend jong publiek. De *VandenEnde Foundation* ondersteunt deze groep sinds 2007. In de afgelopen jaren heeft de groep Hendrick-Jan de Stuntman stappen gezet om meerdere voorstellingen per jaar te gaan maken. In 2009 werd voor de laatste maal een bijdrage toegekend van € 10.000.

FOAM, Napkin, Hendrik Kerstens, 2009

COURTESY WITZENHAUSEN GALLERY, AMSTERDAM

Hetveemtheater heeft een onderscheidende positie aangezien het de enige instelling in Nederland is die zich specifiek richt op het genre mime. De directie van Hetveem heeft zich middels twee uitgebreide adviestrajecten en in samenwerking met Kunst en Zaken grondig laten adviseren over zowel de benodigde omvorming van de eigen organisatie als het verbeteren en optimaliseren van de marketing- en communicatiestrategie. Voor het verbeteren en optimaliseren van de marketing- en communicatiestrategie verleende de *VandenEnde Foundation* eerder al twee bijdragen aan Hetveemtheater. In 2009 werd een bedrag van € 45.000 toegekend.

Over het IJ Festival De afgelopen twee jaar is Over het IJ Festival ondersteund door de *VandenEnde Foundation*. Hierdoor is de marketing van het festival geprofessionaliseerd. Dit heeft vruchten afgeworpen, meetbaar in de groeiende bezoekersaantallen en een toenemende belangstelling van de pers, resulterend in een betere naamsbekendheid. Over het IJ Festival wil zich de komende jaren steeds meer ontwikkelen tot een Amsterdams Festival met een landelijke uitstraling. Bovendien zal het festival zich gaan richten op verbreding van het publiek. Over het IJ Festival ontving opnieuw een bijdrage van € 15.000 ten behoeve van de marketing en promotie van het festival 2009.

Holland Dance Festival (HDF) is een tweejaarlijks festival dat zich ten doel stelt de (inter)nationale dans en de prominente plaats van Den Haag daarin onder de aandacht te brengen. Het programma is zeer divers samengesteld, van klassiek tot breakdance, in theaters en op locatie. Tegelijk met het HDF vindt de Haagse Dansweek plaats die amateurdans in al zijn facetten toont middels openbare workshops, een informatiemarkt en een open podium. Het HDF werd al vaker door de *VandenEnde Foundation* ondersteund, onder andere voor het uitwerken van een omvangrijk marketingplan. Het jaar 2009 gold als een overgangsjaar waarin een nieuw meerjaren strategisch marketingplan is gemaakt. Hiervoor werd een bijdrage van € 50.000 toegekend.

Holland Dance Festival, IT Dansa

FOTO: ROS RIBAS

Bijzondere projecten

Blijvend Applaus De Blijvend Applaus Prijs is in 1997 in het leven geroepen om podiumkunstenars, die het actieve theater- en concertleven vaarwel hebben gezegd, te eren en te waarderen. Sinds 1997 werd de prijs onder andere uitgereikt aan Heinz H. Polzer (Drs P), Lex Goudsmit, Theo Olof en Ramses Shaffy. Sinds 2007 wordt de Blijvend Applaus Prijs jaarlijks uitgereikt, met een bijdrage van de *VandenEnde Foundation*. In 2009 was dat € 20.000.

Boek Alexandra Radius Aan MasterArts werd een bijdrage toegekend van € 5.000 ter financiering van een speciaal boek over de samenwerking tussen de legendarische danser Rudolf Nureyev en de Nederlandse dansster Alexandra Radius. Dit boek zal in de loop van 2010 verschijnen.

M-Lab biedt ruimte aan het ontwikkelen van nieuw muziektheatertalent en -repertoire. M-Lab heeft opnieuw een succesvol jaar achter de rug: producties zijn opgepikt door producenten en de bezoekers stromen toe. De toegenomen druk op het productieteam heeft geleid tot de aanstelling van een extra productiemedewerker. M-Lab heeft, op basis van een trackrecord van nog geen jaar, een positief advies gekregen van de Raad voor Cultuur en wordt vanaf 2009 door het ministerie van ocw ondersteund vanuit de basisinfrastructuur. Daarnaast is de organisatie actief met het vinden van andere geldstromen, waaronder sponsors. In 2009 heeft de *VandenEnde Foundation* aan M-Lab een bijdrage van € 450.000 toegekend.

Nederlandse Film en Televisie Academie - seminar *Macht aan de fantasie!* Daniel Knauf is de man achter de groots opgezette televisieserie *Carnivàle*. Laat het 'plot-denken' los is zijn boodschap, maak ruimte voor de epische vertelling waarbij het om de karakters gaat. Studenten en vakgenoten luisterden gefascineerd naar de *ins* en *outs* van de epische filmvertelling, die Knauf tijdens een seminar op de Nederlandse Film en Televisie Academie doceerde. De *Foundation* kende € 10.000 toe voor de organisatie van dit seminar.

Stadsschouwburg Amsterdam In de Rabozaal van de Stadsschouwburg Amsterdam (SSBA) adopteerde de *VandenEnde Foundation* tien stoelen, voor een totaalbedrag van € 4.781.

Stedelijk Museum Amsterdam In 2005 kende de *Foundation* een bijdrage toe van € 6 miljoen voor de renovatie en nieuwbouw van het Stedelijk Museum, uit te betalen in vijf jaarlijkse termijnen, gekoppeld aan de voortgang van de activiteiten. In 2009 werd de vierde termijn van 1,2 miljoen toegekend.

Stedelijk Museum voorzijde, ontwerp: Benthem Crouwel

FOTO: ZWARTLICHT

6 De cijfers van 2009

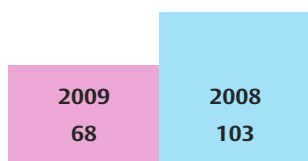
In 2009 ontving de *VandenEnde Foundation* 406 aanvragen voor een financiële bijdrage. Hiervan werden 68 aanvragen (17%) gehonoreerd. In totaal werd in 2009 voor een bedrag van € 8.298.652 aan bijdragen toegekend. Voor ons belangrijkste project, het DeLaMar Theater werd een bedrag van € 5.780.000 gereserveerd.

Ter stimulering van de ontwikkeling van jong talent werd voor een bedrag van € 393.928 aan studie- en werkbeurzen toegekend. Aan cultuureducatieve projecten werd € 125.000 toegekend en aan projecten op het gebied van cultureel ondernemerschap een bedrag van € 240.000.

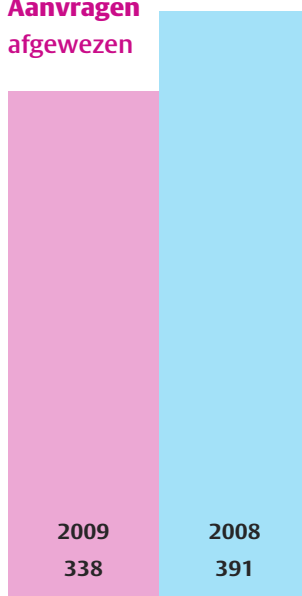
Aan bijzondere projecten, zoals bijvoorbeeld M-lab, laboratorium voor muziektheater, de Blijvend Applaus-prijs en de Nederlandse Film- en Televisie-academie, werd een bedrag van € 1.692.281 toegekend. Ook werd opnieuw een bijdrage toegekend voor de renovatie en nieuwbouw van het Stedelijk Museum Amsterdam, waaraan de *VandenEnde Foundation* in totaal € 6 miljoen bijdraagt. Voor de steunstichting Art & Theatre werd een bedrag gereserveerd van € 50.000 voor de financiering van de speciale fotocollectie voor het DeLaMar Theater.

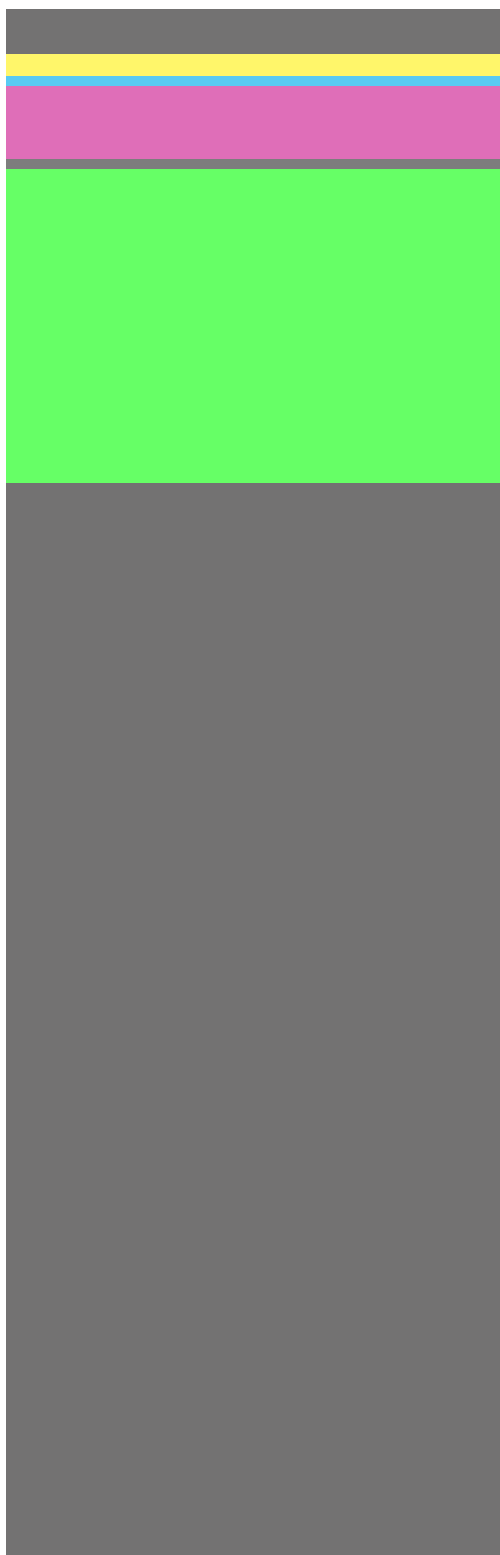
Tenslotte werd een bedrag van € 50.000 gereserveerd voor de steunstichting van de *VandenEnde Foundation Arts & Media*, die verantwoordelijk is voor de ondersteuning van boek- en dvd-uitgaven over toonaangevende kunstenaars.

Aanvragen toegekend

Aanvragen afgewezen

Cultureel ondernemerschap 2,9%

Cultuureducatie 1,5%

Art & Theatre 0,6%

Talentontwikkeling 4,7%

Arts & Media 0,6%

Bijzondere projecten 20,3%

DeLaMar Theater 69,4%

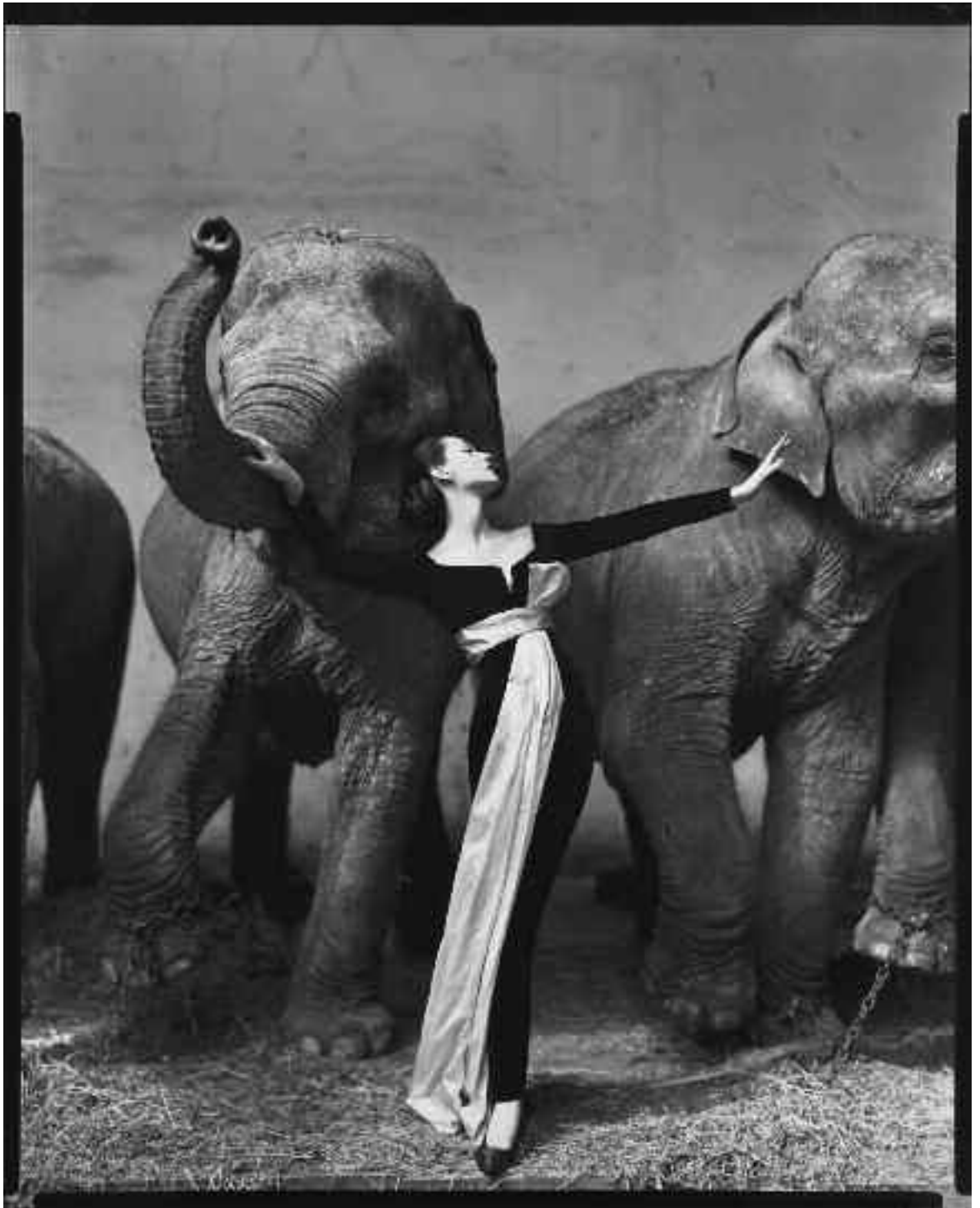

FOTO: RICHARD AVEIDON

*FOAM, Dovima with elephants at Cirque d'Hiver, Paris, August, 1955,
tentoonstelling medegefinancierd door de VandenEnde Foundation*

Bestuur

VandenEnde Foundation

Joop van den Ende	<i>voorzitter</i>
Hans van Veggel	<i>vice-voorzitter</i>
Peter Prein	<i>secretaris-penningmeester</i>
Janine van den Ende-Klijberg	<i>bestuurslid</i>
Hans Croiset	<i>bestuurslid (tot 22 juni 2009)</i>
Frank Klijberg	<i>bestuurslid</i>
Ewald Kist	<i>bestuurslid</i>

Adviseurs

VandenEnde Foundation

Adviseurs muziek

Vera Beths	<i>violiste</i>
Peter Brunt	<i>violiste</i>
Grégor Horsch	<i>cellist</i>
Nelleke Geesink	<i>pianiste</i>
Henk Smit	<i>zanger</i>
Coosje Wijzenbeek	<i>vioolpedagoog</i>
Hein Wiedijk	<i>klarinettist</i>
Andre Heuvelman	<i>trompettist</i>

Adviseurs theater en dans

Hajo Bruins	<i>acteur</i>
Jacob Derwig	<i>acteur</i>
Angela Linssen	<i>artistiek directeur HKA afdeling moderne dans</i>
Marjolein Touw	<i>zangeres/actrice</i>

Adviseur film, televisie en nieuwe media

Marieke Oudejans	<i>filmproducent</i>
------------------	----------------------

Medewerkers

VandenEnde Foundation

Ryclef Rienstra

directeur

Dominique Citroen

stafmedewerker projecten

Marc van Zijp

stafmedewerker projecten (tot 1 februari 2009)

Natasha Kyriakopoulos

directiesecretaresse

Maritt Kuipers

administratief medewerker projecten

Colofon

Bijdragen: Jowi Schmitz, Sandra Jongenelen, Ryclef Rienstra

Fotografie voor de VandenEnde Foundation: Jan Theun van Rees, Jeroen Veltman

Vormgeving: Gerard Unger

Vorbereiding voor druk: Zetterij Chang Chi Lan-Ying

Druk: Offsetdrukkerij Jan de Jong

Afwerking: Binderij Meeuwis

© Copyright *VandenEnde Foundation*, Amsterdam 2010

Bij gehele of gedeeltelijke overname uit dit jaarverslag dient u vooraf toestemming te vragen aan de *VandenEnde Foundation*.

VandenEnde Foundation

Johannes Vermeerstraat 20

1071 DR Amsterdam

Telefoon: 020 – 57 45 075

Fax: 020 – 57 45 085

E-mail: info@vdef.nl

Website: www.vdef.nl